

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО
ТОВАРИСТВА «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»)»**

08-43.МКР.016.00.077.ТЧ

Виконав: студент 2 курсу, групи МФКД-22м
спеціальності 073 – «Менеджмент»

Ян Шенюй Ян Шенюй

Керівник: к.е.н., доцент каф. ФІМ

Коваль Н.О. Коваль Н.О.

« 06 » 12 2023 р.

Опонент: к.е.н., доцент каф. ПЛІМ

Пілявоз Т.М. Пілявоз Т.М.

« 10 » 12 2023 р.

Допущено до захисту

Завідувач кафедри ФІМ

Зянько В. В. д.е.н., проф. Зянько В. В.

(прізвище та ініціали)

« 16 » 12 2023 р.

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
Рівень вищої освіти II-й (магістерський)
Галузь знань – Управління та адміністрування
Спеціальність – 073 Менеджмент
Освітньо-професійна програма – Менеджмент фінансово-кредитної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ФІМ
д.е.н., професор Зянько В.В.

«26» вересня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Ян Шенюй

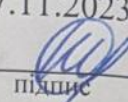
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Особливості управління оборотним капіталом підприємств (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат»)»
Керівник роботи Коваль Наталія Олегівна, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ВНТУ від «18» вересня 2023 року № 147.
2. Строк подання студентом проекту (роботи): 27.11.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. Економіка та держава. 2021. №. 4. С. 157-162. Кічук О., Тарасова Ю. Управління оборотним капіталом промислових підприємств. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 37. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1234/1189>. Купрінс Н.М., Антонюк О. П., Величко О. М. Сучасні аспекти фінансового аналізу оборотних активів підприємства. Економіка харчової промисловості. 2021. Т. 13, Вип. 3. С. 46-55. Фінансова звітність ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр., офіційні статистичні дані, законодавчо-нормативні акти.
4. Зміст текстової частини: в першому розділі – дослідити сутність, склад та види оборотного капіталу підприємства, охарактеризувати основні особливості управління оборотним капіталом підприємства, охарактеризувати методичний інструментарій аналізу оборотного капіталу підприємства;
у другому розділі – оцінити сучасний стан та тенденції розвитку підприємств жироолійної галузі України, проаналізувати основні показники діяльності та оборотний капітал ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.;
у третьому розділі – розробити та обґрунтувати напрямки покращення управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»
5. Перелік графічного матеріалу: Таблиці: 1. Оцінка результатів діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. 2. Аналіз складу та структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020 – 2022 роки.

3. Динаміка складу та структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. 4. Динаміка складу та структури запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. 5. Оцінка складу джерел формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020 – 2022 рр. 6. Оцінка показників ефективності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020–2022 роки. 7. Дані для розрахунку оптимального обсягу дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» в 2022 році. 8. Визначення суми достатнього розміру чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.

Рисунки: 1. Класифікація оборотного капіталу залежно від ступеня ліквідності та ризику вкладення. 2. Виробництво соняшникової олії в світі та в Україні. 3. Динаміка структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр., %

6. Консультанти розділів проекту (роботи):

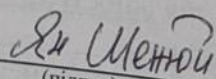
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	Ткачук Л.М. К.е.н., доцент	26.09.2023 підпис	27.11.2023 підпис

7. Дата видачі завдання «26» вересня 2023 р.

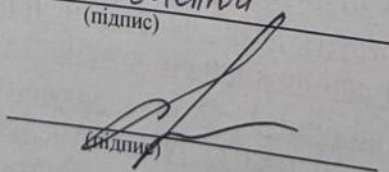
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Формування та затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	Вересень 2023 р.	вик.
Виконання теоретичної частини МКР. Перший рубіжний контроль виконання МКР (1-й розділ МКР)	Вересень 2023 р.	вик.
Виконання аналітичної частини МКР. Другий рубіжний контроль виконання МКР (2-й розділ МКР)	Жовтень 2023 р.	вик.
Розробка рекомендацій та пропозицій. Третій рубіжний контроль виконання МКР (2-й розділ МКР)	Листопад 2023 р.	вик.
Перевірка МКР на плагіат. Попередній захист МКР	27.11.2023	вик.
Рецензування МКР	13.12.2023	вик.
Захист МКР	18.12.2023	вик.

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Ян Шенюй

Коваль Н.О.

АНОТАЦІЯ

УДК 338.45

Ян Шенюй. Особливості управління оборотним капіталом підприємств (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат»). Магістерська кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 – Менеджмент, освітня програма – Менеджмент фінансово-кредитної діяльності. Вінниця: ВНТУ, 2023. 77 с. На укр. мові. Бібліогр.: 43 назв; рис.: 8; табл. 8.

У магістерській кваліфікаційній роботі запропоновано заходи підвищення ефективності управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Наукові і практичні положення щодо ефективного управління оборотним капіталом можуть бути впроваджені на досліджуваному в роботі підприємстві та інших підприємствах жиросирової галузі, що дозволить забезпечити ефективність господарської діяльності. У теоретичній частині роботи досліджено економічну сутність оборотного капіталу та механізм управління ним, проаналізовано методичний інструментарій аналізу оборотного капіталу підприємства. В аналітичній частині роботи проведено оцінку основних показників діяльності та аналіз оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». У прикладній частині роботи обґрунтовані напрямки покращення управління оборотним капіталом досліджуваного підприємства та загалом підприємств олійно-жирової галузі.

Ключові слова: оборотний капітал, оборотні активи, виробничі запаси, дебіторська заборгованість, незавершене виробництво, грошові кошти, ліквідність, ефективність.

ABSTRACT

Yang Shengyu. Peculiarities of working capital management of enterprises (on the example of the private joint-stock company « Vinnitsa oil seeds crushing factory»). Master's qualification work in specialty 073 – Management, educational program – Management of financial and credit activities. Vinnitsa: VNTU, 2023. – 77 p. In Ukrainian language. Bibliographer: 43 titles; fig.: 8; tabl. 8.

In the master's qualification work proposes he master's thesis proposes measures to improve the efficiency of working capital management at PJSC «Vinnitsa oil seeds crushing factory». Scientific and practical provisions for effective working capital management can be implemented at the enterprise studied in this work and other enterprises of the oil and fat industry, which will ensure the efficiency of economic activity. In the theoretical part of the work the economic essence of working capital and the mechanism of its management are studied, the methodological tools for analyzing the working capital of enterprise are analyzed. In the analytical part of the work, the main performance indicators and analysis of the working capital of PJSC «Vinnitsa oil seeds crushing factory» are evaluated. In the applied part of the work, recommendations for improving the efficiency of working capital management of the studied enterprise and, in general, enterprises of the oil and fat industry are substantiated.

Keywords: working capital, current assets, inventories, receivables, work in progress, cash, liquidity, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Сутність, склад та види оборотного капіталу підприємства.....	8
1.2 Особливості управління оборотним капіталом підприємства.....	17
1.3 Методичний інструментарій аналізу оборотного капіталу підприємства	25
Висновок до розділу 1	29
2 АНАЛІЗ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»	31
2.1 Сучасний стан та перспективи розвитку жироолійної промисловості України та економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».....	31
2.2 Оцінка результатів діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»	36
2.3 Аналіз структури, джерел формування та ефективності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»	41
Висновок до розділу 2	53
3 РОЗРОБКА НАПРЯМКІВ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»	56
3.1 Оптимізація рівня дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».....	56
3.2 Оптимізація формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».....	61
Висновок до розділу 3	68
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

	3
ДОДАТОК А ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ.....	78
ДОДАТОК Б ПРОТОКОЛ ПЕРЕВІРКИ НАВЧАЛЬНОЇ (КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ) РОБОТИ.....	81
ДОДАТОК В ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПРАТ «Вінницький олійножировий комбінат»	82
ДОДАТОК Г	100

ВСТУП

Актуальність дослідження. Під час економічних спадів і фінансової нестабільності значення ефективного управління оборотним капіталом стає першорядним і часто є визначальним фактором для виживання сучасного бізнесу. З огляду на нинішні обставини нашої вітчизняної економіки, ослабленої російською військовою агресією, питання управління оборотним капіталом досягло критичної межі, створюючи серйозну загрозу як для країни в цілому, так і для промислових підприємств зокрема.

Ключ до розуміння факторів, які сприяють успіху чи невдачі промислових і комерційних операцій, полягає в стратегічній спрямованості на мінімізацію витрат і оптимізацію відносин із зовнішнім середовищем. У сучасному бізнес-ландшафті ефективне управління оборотним капіталом має вирішальне значення, особливо в умовах постійного дефіциту. Тому розробка ефективних інструментів управління оборотним капіталом є першорядною для забезпечення стабільності суб'єктів господарювання в сучасну епоху.

Використання оборотного капіталу відіграє вирішальну роль у визначенні загальних результатів діяльності підприємства, оскільки він є невід'ємною частиною активів компанії та є інвестиційним ресурсом у національній економіці. У сучасних ринкових умовах підприємства повинні надавати першочергову увагу забезпеченню виробничих процесів оборотним капіталом, роблячи це основним напрямком своєї фінансової політики.

Управління оборотним капіталом тісно пов'язане із загальною метою фінансового менеджменту і здійснюється як частина комплексного підходу. Основною метою фінансового менеджменту є максимізація переваг для власників бізнесу як у поточному, так і в майбутньому періодах.

Отже, вибір теми, мети та послідовності дослідження в магістерській кваліфікаційній роботі зумовлені значущістю та актуальністю управління оборотним капіталом в сучасних ринкових умовах, підкресленням його

важливості для фінансової та господарської діяльності підприємства в цілому.

Дослідження різних аспектів управління оборотним капіталом на підприємствах реального сектору привернуло увагу багатьох економістів, як вітчизняних, так і зарубіжних: І. Ансофф, Р. Брейлі, Є. Ф. Брігхем, С. Майерс, Л. Крушвіц, Б. Й. Пасхавер, І.О. Бланк, М.Я. Дем'яненко, В.М. Шелудько, А.М. Поддєрьогін, О.В. Коваленко, П. Саблук, Р.А. Славюк, П. Стецюк та інші. Проте залишається потреба у подальших комплексних дослідженнях для визначення оптимальних рішень для різних аспектів проблеми управління оборотним капіталом підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська кваліфікаційна робота була виконана згідно з науковим напрямком досліджень кафедри фінансів та інноваційного менеджменту ВНТУ «Дослідження сучасних тенденцій фінансових, грошово-кредитних та інноваційних процесів в Україні».

Мета і завдання дослідження. Метою проведення досліджень магістерської кваліфікаційної роботи є розробити напрямки та обґрунтувати заходи щодо підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємства.

Для досягнення мети необхідним є вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність, склад та види оборотного капіталу підприємства;
- охарактеризувати основні особливості управління оборотним капіталом підприємства;
- розглянути методичний інструментарій аналізу оборотного капіталу підприємства;
- проаналізувати сучасний стан жиролійної галузі України, а також оцінити результати діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.;
- проаналізувати структуру, джерела формування та ефективність оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»;

– розробити та обґрунтувати напрямки покращення управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Об’єктом дослідження є управління формуванням та використанням оборотним капіталом підприємства. **Предметом дослідження** виступає система управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

При проведенні дослідження використовувалися різноманітні методи, зокрема абстрактно-логічні методи для теоретичного узагальнення та формування висновків; статистичний та економіко-фінансовий аналіз для оцінки результатів діяльності та оцінки структури, джерел формування та ефективності оборотного капіталу підприємства, монографічні методи для обґрунтування засад управління оборотним капіталом на підприємствах і ряд інших методів.

Інформаційну базу дослідження складають різноманітні джерела, серед яких чинні законодавчо-нормативна документація, дані офіційної статистики, бухгалтерського обліку та фінансової звітності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», а також наукові статті, матеріали науково-практичних конференцій, монографії, навчальні посібники згідно теми дослідження.

Новизна одержаних результатів.

Удосконалено:

– розгляд особливостей управління оборотним капіталом підприємства на основі використання сучасного підходу, який узгоджується з підприємницьким стилем управління.

Дістало подальший розвиток:

– визначення категорії оборотного капіталу підприємства на основі узагальнення різних підходів науковців.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені напрямки з метою покращення управління оборотним капіталом

підприємства можуть бути використані на промислових підприємствах України, особливо на підприємствах жиролійної галузі.

Особистий внесок автора. Магістерська кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Всі наукові гіпотези, висновки та рекомендації, які були висунуті на захист, були отримані самостійно автором.

Апробація. Апробація результатів дослідження була здійснена на III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку» (Харків, 2023).

Наукові публікації. Згідно з темою магістерської кваліфікаційної роботи була опублікована 1 наукова праця, зокрема, 1 тези доповідей на конференції [43].

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, склад та види оборотного капіталу підприємства

Термін «оборотний капітал» підприємства походить від англійського поняття «circulating capital». Оборотний капітал можна розглядати як предмети праці, представлені в грошовій вартості, який існує протягом усього циклу і використовується протягом одного операційного циклу, переносячи свою повну вартість на кінцевий продукт. Поняття оборотного капіталу включає дві ключові складові: «оборотний» і «капітал». У сфері сучасної економічної науки існує багато підходів до визначення та тлумачення оборотного капіталу, що обумовлено існуванням різних суміжних понять, таких як «оборотні активи», «оборотні активи», «оборотні засоби», «оборотні кошти». У контексті української економіки відносно більш вживаними та звичними є «оборотні активи», «оборотні кошти», «оборотні засоби» [1].

Згадані вище терміни, які зазвичай зустрічаються в юридичних документах, економічній літературі та ділових практиках, нам більш звичні. Поняття «оборотний капітал» тісно пов'язане з поняттям «оборотні активи». Ці дві різні економічні категорії, тісно пов'язані та залежні одна від одної. Зокрема, оборотний капітал є початковим вкладенням, засобом формування, який потрібно кудись розподіляти. З іншого боку, оборотні активи відображають, як інвестований капітал використовується в поточних економічних операціях компанії. По суті, основною метою оборотного капіталу є інвестування вартості в компоненти поточних активів для підтримки поточної економічної діяльності. Отже, оборотні активи являють собою оборотний капітал, облікований на певну дату [2, с. 273].

У науковій літературі представлені різні методи розуміння фундаментальної природи та суттєвих ознак оборотного капіталу підприємства. Серед цих підходів часто зустрічаються чотири методи.

Згідно першого підходу під оборотним капіталом розуміють суму інвестицій, зроблені для створення оборотних фондів та фондів обігу, відомі як. Ця підхід визначає фінансовий аспект оборотного капіталу та його роль у підтримці загального капіталу. Крім того, дослідники, які досліджують цю точку зору, вважають такі терміни, як «оборотні засоби», «оборотні активи», «оборотні кошти» і «оборотний капітал» взаємозамінними.

За визначенням Поддєрьогіна А.М., терміни «оборотний капітал» і «оборотні кошти» використовуються як синоніми і визначаються наступним чином: оборотний капітал означає кошти, які авансуються з метою підтримки поточного виробництва, реалізації та прибутковості бізнесу [3, с. 189]. Ідентичне визначення оборотного капіталу представлено також у роботі Я.Б. Дроба – це грошова оцінка інвестицій в активи, які обертаються під час виробництва та реалізації продукції [4, с. 5].

І. В. Зятковський визначає оборотний капітал як грошовий капітал, який надається для забезпечення безперервності виробничих процесів і фінансових операцій [5, с 100]. Науковець Б. Адамов розширює це визначення, зазначаючи, що оборотні активи авансуються у грошовій оцінці для сприяння плановому створенню та використанню оборотних виробничих фондів і необхідних фондів обігу. Ці кошти необхідні підприємству для успішного виконання виробничої програми та вчасного виконання фінансових зобов'язань.

М.Р.Корнійчук і К.Ю.Поляк стверджують, що оборотні кошти охоплюють розподіл і використання коштів для забезпечення безперервної роботи виробництва і реалізації продукції [6, с 42]. Він охоплює як формування, так і використання оборотного капіталу, що забезпечує безперебійність процесу виробництва і реалізації продукції.

На думку Приймак Т.О., оборотні кошти охоплюють кошти, необхідні підприємству для створення та підтримки як виробничих оборотних фондів, так і фондів обігу [8, с. 63]. Цю точку зору підтримують Архієреєв С. І. та Л. А. Жмінська, які вказують, що оборотний капітал складається з коштів, які використовуються підприємством для формування оборотних фондів і фондів обігу, а також для підтримки безперервного кругообігу цих ресурсів [9, с. 172].

Автор Алексєєв І.В. під оборотним капіталом розуміє фінансові активи, що відносяться до оборотних фондів і фондів обігу, які необхідні для підтримки безперебійного процесу виробництва та збуту, оскільки вони сприяють виробничому циклу та повністю переносять свою вартість на витрати виробництва [10, с. 106].

Згідно другого підходу оборотним капіталом є ліквідні активи як сукупність оборотних активів, що використовуються в операційному циклі [11]. Інші автори, зокрема Я.В. Тютюнник [12], А.М. Пужай-Череда [13], В.М. Шелудько [14], І. Перезозова, Г. Павлова [14], І.А. Бланк [16], О.П.Пархоменко [17], також підтримують цю позицію.

Відповідно до визначення, викладеного у Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи охоплюють грошові кошти та їх еквіваленти, які не мають обмежень щодо їх використання, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання в межах операційного циклу або протягом дванадцяти місяців з дати балансу [11].

Хоча деякі вчені зосереджуються виключно на виробничому циклі, коли визначають оборотні активи, важливо визнати, що операційний цикл підприємства складається з двох окремих компонентів: виробничого та фінансового. Завершення циклу оборотних активів відбувається після закінчення операційного циклу. Операційний цикл охоплює тривалість між закупівлею запасів і наступним отриманням коштів у результаті продажу готової продукції.

Виробничий цикл починається з надходження сировини на склад і завершується відвантаженням готової продукції, тоді як фінансовий цикл починається з оплати постачальнику матеріалів і завершується отриманням клієнтом оплати за відвантажену продукцію.

На думку Тютюнника Я.В., поняття оборотний капітал охоплює частину активів підприємства, що містить як оборотні кошти, так і його короткострокові фінансові вкладення [12, с. 157].

За визначенням Пужай-Череди А. М., оборотний капітал охоплює комбінацію грошових ресурсів і мобільних активів, які можуть бути легко перетворені в готівку під час виробничого циклу. Ці ресурси відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперебійності виробництва, товарообігу та прибутковості [13, с. 81].

На думку В.М. Шелудько, оборотні активи визначаються як активи, які відіграють життєво важливу роль у сприянні господарській діяльності та підтримці її безперебійного характеру [14, с. 71].

На думку І.О. Бланка, активи, які підпадають під категорію оборотних активів, є майновими цінностями, які забезпечують поточну виробничу та економічну діяльність підприємства. Ці активи повністю використовуються і використовуються протягом усього операційного циклу [16, с.169].

На думку Пархоменка О.П., оборотні активи, які знаходяться на даний момент у підприємства, є сукупністю мобільних активів, які безпосередньо забезпечують господарську діяльність підприємства. Ці активи мають максимальний термін використання один рік і мають високий рівень ліквідності та платоспроможності для виконання негайних фінансових зобов'язань компанії. Дане визначення пояснює природу оборотних активів і підкреслює важливість узгодження їх кількості з поточними зобов'язаннями компанії [17, с.184].

Згідно з третім підходом авторів, оборотний капітал, по суті, відноситься до авансових витрат. Концепція розглядає оборотний капітал як

динамічний і поновлюваний компонент вартості, створеної в результаті операційної діяльності.

На думку О.В. Коваленка, оборотний капітал – це грошова оцінка оборотних коштів підприємства, які використовуються для придбання сировини, інвестування в поточне виробництво, інвестування в готову продукцію, а також включає різницю між дебіторською та кредиторською заборгованістю [18, с. 203].

Вартість оборотного капіталу, що входить до виробничого капіталу, повністю переноситься на кінцевий продукт, а потім знову перетворюється в грошову форму при його реалізації [19, с. 95].

Як зазначив О.В. Авраменко, поняття оборотного капіталу відноситься до грошової вартості, яка систематично авансується та має важливе значення для забезпечення безперервного циклу кругообігу, зрештою повертаючись до початкового стану після завершення [20, с. 5].

Четвертий підхід відображає суть оборотного капіталу як економічного поняття – це інвестиції в ліквідні активи, зроблених з наміром отримати позитивні економічні результати в результаті здійснення діяльності підприємства.

Як стверджував Є. Ф. Брігхем, оборотний капітал фірми відноситься до її інвестицій у короткострокові активи, включаючи готівку, ліквідні цінні папери, виробничі запаси та дебіторську заборгованість [21, с. 374].

На думку Р.А. Славюк, оборотний капітал відноситься до частини капіталу компанії, який вкладений в ліквідні активи, оборотні фонди та фонди обігу, що використовується для підтримки поточної діяльності підприємства [22, с. 84].

Отже, важливо розрізнити різні форми оборотного капіталу, а саме форму вартості, матеріальну форму та поєднання обох, оскільки їх не можна взаємозамінно ототожнювати [23, с. 180].

Таким чином, дослідження наукових джерел показало, що виділяються різні підходи до визначення сутності оборотного капіталу підприємства.

Оборотний капітал підприємства класифікується на основі різних ознак [24, с. 102].

1. В залежності від джерел формування оборотний капітал можна класифікувати на власний оборотний капітал та позикові оборотний капітал. Власний оборотний капітал, також відомий як робочий капітал, відноситься до частини оборотних активів, яка фінансується за рахунок власних ресурсів і довгострокових зобов'язань. Використання довгострокових джерел дозволяє їм фінансувати свою діяльність без негайної необхідності погашення боргу. Власний оборотний капітал показує різницю між поточними активами та поточними зобов'язаннями. Позиковий оборотний капітал може бути профінансований за рахунок банківських позик і кредиторської заборгованості. Ця класифікація оборотного капіталу відіграє вирішальну роль в оцінці фінансової стабільності підприємства, а також його здатності розраховуватися за короткостроковими боргами та потенціалу для розширення своєї діяльності.

2. Відповідно до характеру участі в операційному циклі оборотний капітал поділяється на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Такий поділ необхідний тому, що в кругообігу оборотного капіталу приймають участь дві окремі сфери: виробнича сфера і сфера обігу. Для підтримки безперервного виробництва та максимізації ефективності надзвичайно важливо керувати своєчасним використанням оборотного капіталу в цих сферах. На рис. 1.1 наведено класифікацію оборотного капіталу на основі цієї ознаки.

3. В залежності від методів планування оборотний капітал поділяється на нормований і ненормований. Цей поділ впливає з необхідності визначення оптимальної потреби в оборотних коштах. Нормований оборотний капітал охоплює весь виробничий оборотний капітал, а також частину оборотного капіталу, представлену нереалізованою готовою продукцією, що зберігається на складах підприємства. З іншого боку, ненормований оборотний капітал включає решту оборотного капіталу, який

складається з відвантаженої, але ще не оплаченої готової продукції, а також різних форм грошових коштів і платежів. Хоча відсутність норм не означає, що розмір цих елементів оборотних активів може змінюватись безконтрольно [25, с. 67-69].

4. За тривалістю використання оборотний капітал можна розділити на два види: постійний і змінний. Постійна частка оборотного капіталу залишається постійною і не залежить від сезонних чи інших коливань у поточній діяльності підприємства.

Рисунок 1.1 – Класифікація оборотного капіталу за характером участі в операційному циклі

З іншого боку, змінна частина оборотного капіталу являє собою додаткові оборотні активи, необхідні в періоди пікового навантаження,

наприклад, коли обсяги виробництва та збуту збільшуються або коли необхідно сформувати сезонні складські запаси. Така класифікація оборотного капіталу на постійні та змінні частини має вирішальне значення для прийняття обґрунтованих рішень щодо відповідних джерел фінансування цих активів [26, с. 78].

5. За ліквідністю виділяють три категорії оборотного капіталу: абсолютно ліквідні кошти, оборотні активи, які швидко реалізувати, і оборотні активи, для перетворення яких у готівку потрібно більше часу. Абсолютно ліквідні активи складаються з грошових коштів банківських рахунках і в касі, короткострокових фінансових вкладень. Швидколіквідні активи включають товари, які були відвантажені, дебіторську заборгованість та інші поточні активи. Повільно реалізовані активи охоплюють виробничі запаси різного типу, включаючи сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, незавершене виробництво, запаси МШП, а також запаси готової продукції.

6. Оборотний капітал можна класифікувати на основі рівня інвестиційного ризику – мінімального, малого, середнього та високого. Оборотний капітал, який має мінімальний інвестиційний ризик, охоплює високоліквідні ресурси, такі як різні форми готівки та короткострокові фінансові інвестиції. Оборотний капітал з малим ризиком включає дебіторську заборгованість за виключенням безнадійної та сумнівної, виробничі запаси, за винятком залежалих, і залишки готової продукції та товарів, за виключенням тих, які не користуються попитом. Оборотний капітал з середнім рівнем інвестиційного ризику складається незавершеного виробництва, МШП та витрат майбутніх періодів. Оборотний капітал з високим інвестиційним ризиком включає сумнівну дебіторську заборгованість, залежалі виробничі запаси, надмірне незавершене виробництво, готову продукцію та товари, які не користуються попитом тощо [27, с. 139].

Класифікація оборотного капіталу на основі їх ліквідності та рівня фінансового ризику наведена на рис. 1.2. По-перше, такий поділ оборотного капіталу дозволяє ідентифікувати активи, які навряд чи будуть реалізовані. По-друге, це сприяє раціональному розподілу капіталу в поточні активи компанії.

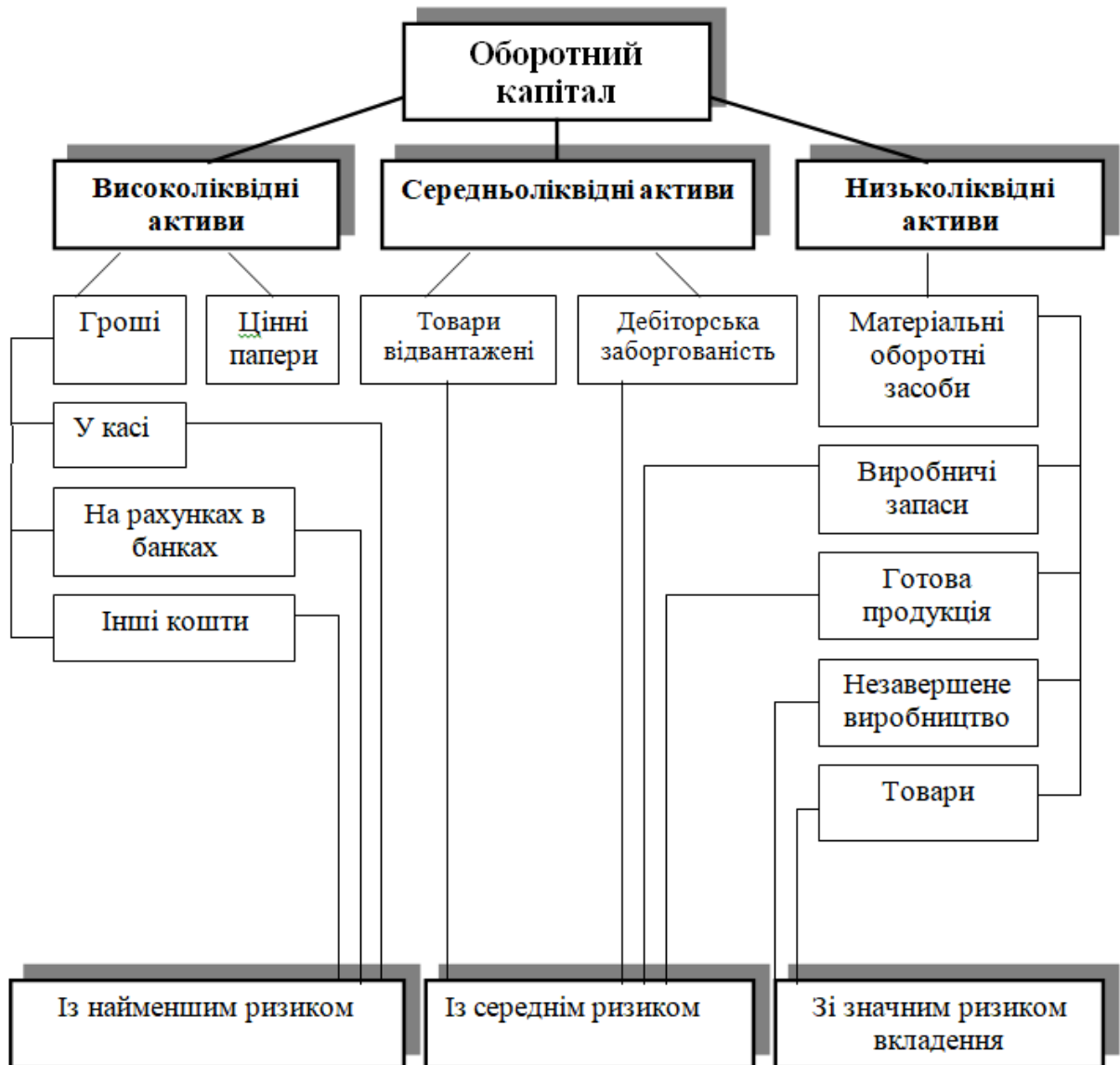

Рисунок 1.2 – Класифікація оборотного капіталу залежно від ступеня ліквідності та ризику вкладення

Після вивчення та узагальнення різних наукових методологій для розуміння сутності оборотного капіталу, його можна визначити як авансовані інвестиції в компоненти оборотних виробничих фондів і фонди обороту

протягом року або операційного циклу. Ці інвестиції мають важливе значення для підтримки безперебійного характеру виробництва та реалізації продукції, що зрештою призводить до задовільного рівня прибутковості для підприємства.

1.2 Особливості управління оборотним капіталом підприємства

Управління є невід'ємною частиною кожного аспекту людської діяльності, охоплюючи низку прийомів і методів, які стратегічно використовуються для впливу та досягнення конкретних результатів.

Підвищення ефективності діяльності підприємства, безперечно, є найважливішою метою управлінської діяльності. Очевидно, що оборотний капітал, який охоплює всі ресурси, задіяні в торгівлі та комерційних процедурах, відіграє значну роль у формуванні економічного результату. У деяких випадках цей вплив може бути ключовим, визначаючи як безпосередні фінансові результати, так і майбутній фінансово-економічний стан підприємства [28, с. 87].

Управління оборотним капіталом передбачає контроль як кількості та складу оборотного капіталу, так і джерел його формування з метою досягнення фінансових переваг.

Хоча багато авторів в першу чергу пов'язують управління оборотним капіталом з фінансовим менеджментом, важливо визнати, що рішення, прийняті в цій сфері, тісно переплітаються як з маркетингом, так і з управлінням виробництвом. Маркетинг відіграє певну роль щодо заходів, пов'язаних із збутом, і методів розрахунків з покупцями, тоді як управління виробництвом передбачає визначення тривалості виробничого циклу та розрахунок необхідних запасів сировини. Проте саме фінансові відносини є основою для початкового формування та постійного функціонування управління оборотним капіталом. У результаті управління оборотним капіталом стосується всіх елементів управлінської діяльності, виконуючи

функції, характерні для всієї системи. Це ставить його на перетин виробництва, маркетингу та фінансового менеджменту. Отже, значення управління оборотним капіталом зростає, оскільки воно вимагає координації дій між різними службами управління всередині підприємства.

Економічний підхід до управління оборотним капіталом охоплює дослідження формування та використання оборотного капіталу, а також оцінку економічних результатів, що є результатом змін цих процесів протягом усього часу.

Для того, щоб ефективно здійснювати діяльність на конкурентному ринку, кожен суб'єкт господарювання повинен надавати пріоритет ефективному використанню та швидкому обороту своїх поточних активів, щоб підтримувати задовільний рівень платоспроможності та ліквідності. Підприємствам, незалежно від форм власності, ринком надається значна автономія в управлінні власним оборотним капіталом, включаючи визначення прогнозованої потреби в оборотному капіталі та контроль за його використанням протягом року. Вони також мають повноваження продавати надлишки матеріальних цінностей іншим організаціям і фізичним особам за ринковими цінами. Крім того, економія, отримана від прискорення оборотності оборотного капіталу, служить внутрішнім резервом у розпорядженні підприємства. Підприємства мають можливість використати чистий прибуток, який у них залишився, для створення резервних фондів, спеціально призначених для пом'якшення будь-яких потенційних збитків або непередбачених обставин [29, с. 14].

Враховуючи ці обставини, підприємство повинно розробити комплексну операційну політику управління оборотним капіталом, яка охоплює наступні компоненти:

– при визначенні належного рівня та ефективної структури оборотного капіталу вкрай важливо враховувати особливості функціонування підприємства;

– визначення як кількості, так і складу джерел фінансування оборотного капіталу.

Постійний процес управління підприємством передбачає виконання різноманітних функцій управління, включаючи планування, організацію, координацію, мотивацію та контроль. Ці функції охоплюють збір, організацію, передачу та зберігання інформації, а також формулювання та затвердження рішень, а також подальшу реалізацію та моніторинг цих рішень.

Управління оборотним капіталом, як і загальний процес управління, охоплює як стратегічні, так і тактичні елементи. Стратегія управління оборотним капіталом стосується загального підходу та методології, що використовуються для досягнення бажаної мети. Встановлюючи керівні принципи та обмеження, стратегія дозволяє зосередитися на варіантах рішень, які відповідають обраному напрямку управлінської діяльності. З іншого боку, тактика управління оборотним капіталом передбачає конкретні прийоми та методи, які використовуються для досягнення конкретної мети в конкретній ситуації та в певний період часу. Метою тактичного управління оборотним капіталом є вибір найефективнішого рішення та визначення найкращого підходу до його виконання умовах конкретної ситуації [30].

У рамках системи управління оборотним капіталом, як і будь-якої іншої системи, існує керуюча підсистема та керована підсистема, причому перша представлена суб'єктами, а друга – об'єктами управління.

Об'єктами управління оборотним капіталом є товарні запаси під час їх формування, зберігання та реалізації, кредити, дебіторська заборгованість, залишки грошових коштів і економічні відносини, що виникають під час кругообігу оборотного капіталу. Оскільки фінансовий ринок продовжує розвиватися, а економіка стає більш стабільною, підприємства тепер мають можливість стратегічно розподіляти наявні кошти, інвестуючи в прибуткові фінансові інструменти.

Відповідальність за управління оборотним капіталом покладається на різні суб'єкти всередині компанії, включаючи загальні збори, правління, фінансові та комерційні підрозділи, а також персонал, який використовує спеціальні методи для цілеспрямованого впливу на оборотний капітал.

За управління оборотним капіталом відповідає фінансовий менеджер. На відміну від рішень щодо дивідендів і структури капіталу, рішення щодо оборотного капіталу не можна приймати щомісяця. Вирішення проблем, пов'язаних із оборотним капіталом, є безперервним, оскільки оборотний капітал служить фінансовою основою для всіх економічних і комерційних операцій компанії, що робить його критично важливим і важливим об'єктом управління. Отже, управління оборотним капіталом відрізняється від інших сфер обов'язків фінансового менеджера насамперед завдяки значним витратам часу, необхідним для виконання цієї функції фінансового менеджменту.

Щоб ефективно вирішити проблему недостатнього оборотного капіталу, можна досягти успіху, прискоривши придбання оборотного капіталу, одночасно знизивши його вартість. Вирішення даного завдання для підприємств, які підтримують стабільний рівень роботи, включає:

- розробка системи, яка забезпечує гнучку співпрацю між різними відділами компанії, тим самим оптимізуючи використання ресурсів, є ключовим аспектом ефективного управління оборотним капіталом;

- розробка комплексної системи планування та прогнозування стану оборотного капіталу.

- отримання більш доступних банківських позик і залучення альтернативних джерел оборотного капіталу [31, с. 190].

Управління оборотним капіталом не можна розглядати окремо від інших механізмів управління. Процес прийняття рішень щодо управління оборотним капіталом тісно пов'язаний зі стратегією зростання підприємств, аналізом ринку, передбаченням потенційних змін у державній промисловій політиці, інвестиціями в оборотний капітал та різними іншими факторами.

Для ефективного управління оборотним капіталом у сьогоднішньому динамічному зовнішньому середовищі вкрай важливо використовувати сучасний підхід, який узгоджується з підприємницьким стилем управління:

- здатність приймати рішення в режимі реального часу та швидко адаптуватися до економічних умов, що швидко змінюються;
- цілеспрямоване створення економічної стратегії, спрямованої на сприяння зростанню та розвитку підприємства [32, с. 104].

Стабільна платоспроможність є кінцевою метою управління оборотним капіталом, яка передбачає забезпечення того, щоб підприємства постійно підтримували достатню суму грошових коштів.

Діяльністю багатьох вітчизняних підприємств доведено, що один з шляхів щодо покращення їхнього економічного становища полягає у впровадженні сучасної системи управління оборотним капіталом. Ця система, яка є невід'ємною частиною загального управління підприємством, охоплює різні компоненти, такі як прийняття фінансово-економічних рішень, контроль за їх виконанням, збір первинної інформації, ведення бухгалтерського обліку на основі принципів управління, обробка інформації та представлення її для подальшого аналізу та прийняття рішень.

Управління оборотним капіталом підприємств будується на основі різноманітних рішень, дій та економічних конфігурацій, які адаптовані до кожної унікальної ситуації. Як наслідок, пошук і реалізація стратегій покращення управління оборотним капіталом мають широкі наслідки для різних аспектів економічної діяльності.

Комплексна фінансова політика управління підприємством охоплює управління його оборотним капіталом, що включає встановлення відповідних рівнів і видів оборотного капіталу та оптимізацію джерел його фінансування. Дотримуючись цієї політики, компанія прагне підтримувати довгострокове виробництво та досягати оптимальних фінансових показників шляхом досягнення балансу між ризиком ліквідності та операційною ефективністю.

Вирішення двох найважливіших завдань є кінцевою метою, коли йдеться про досягнення компромісу [33].

1. Стабільність економічної діяльності значною мірою залежить від підтримки платоспроможності, що означає здатність своєчасно виконувати короткострокові фінансові зобов'язання. Належна ліквідність є надзвичайно важливою для будь-якого бізнесу, оскільки вона забезпечує безперебійну роботу та мінімізує ризик додаткових витрат або періодичних збоїв у виробництві. Таким чином, підприємствам важливим є :

– підтримувати рівень оборотного капіталу, достатній для забезпечення як платоспроможності, так і прибуткової діяльності.

– мінімізуючи ризик втрати ліквідності, вкрай важливо підтримувати позитивне значення власного оборотного капіталу, забезпечуючи перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями.

2. Досягнення задовільного рівня, розміщення та прибутковості активів. Вплив різних рівнів поточних активів на прибуток є різним. Отже, вкрай важливо ретельно оцінювати рішення щодо суми грошових коштів, дебіторської заборгованості та запасів, беручи до уваги як прибутковість цих активів, так і оптимальний склад оборотного капіталу.

У прагненні знайти золоту середину між прибутковістю, ризиком ліквідності та управлінням оборотним капіталом та джерелами його фінансування вкрай важливо враховувати певні ризики.

Ризик втрати ліквідності або зниження ефективності (лівобічний ризик) визначається потенційним впливом змін у поточних активах. Ці активи розташовані в лівій частині балансу. З іншого боку, правобічний ризик, відноситься до ризику, пов'язаного зі змінами в зобов'язаннях.

Наступні явища можуть сприяти виникненню лівобічного ризику: недостатні грошові кошти, кредитні можливості, виробничі запаси, надмірний обсяг поточних активів. Деякі з найбільш помітних явищ, які можуть створити правобічний ризик, включають підвищений рівень кредиторської заборгованості, несприятливе співвідношення між

короткостроковими та довгостроковими джерелами коштів та значну частку довгострокового позикового капіталу .

Теорія фінансового менеджменту розробила кілька основних методів впливу на рівні ризику, включаючи зменшення поточних зобов'язань, мінімізацію загальних джерел фінансування та максимізацію капіталізованої вартості підприємства.

Для ефективного формування оборотного капіталу вкрай важливо точно визначити джерела, які сприяють його формуванню. Метою управління фінансуванням оборотного капіталу компанії є задоволення її фінансових потреб та оптимізація складу коштів, що використовуються для їх створення.

Формування оборотного капіталу може здійснюватись з різних джерел [34, с. 90]:

- використання власних ресурсів та прирівняних до них коштів;
- позикові ресурси, такі як короткострокові банківські позики або комерційний кредит;
- додаткові джерела (кредиторська заборгованість).

Підприємство може використовувати три основні підходи щодо фінансування різних груп оборотного капіталу.

При консервативному підході до фінансування оборотного капіталу передбачається, що частина необоротних активів, а також постійна складова оборотних активів і приблизно половина їх змінної частини повинні фінансуватися за рахунок внутрішніх ресурсів і довгострокових зобов'язань. Решта частини змінної складової оборотних активів повинна бути покрита короткостроковими кредитами. Цей підхід фінансування гарантує міцну фінансову основу для підприємства, оскільки мінімізує залежність від короткострокових позик. Однак це також призводить до вищих витрат на використання власного капіталу для фінансування цих активів, що зрештою призводить до зниження прибутковості.

Хоча вартість залучення капіталу в цьому підході є достатньо високою, ймовірність втрати коштів надзвичайно низька.

Для досягнення задовільного рівня фінансової стійкості та максимізації рентабельності використання власного капіталу підприємства можуть використовувати помірний (компромісний) підхід до фінансування оборотного капіталу. Відповідно до цього підходу необоротні активи та постійна частина оборотного капіталу фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокових позик. З іншого боку, змінна частина оборотних активів фінансується виключно за рахунок короткострокових кредитів. Ця стратегія фінансування забезпечує прийнятний рівень фінансової стабільності та гарантує, що прибутковість капіталу відповідає середньоринковій ставці [35, с. 27].

При прийнятті агресивної стратегії фінансування поточних активів передбачається, що значна частина (не більше половини) необоротних активів фінансуватиметься за рахунок довгострокових позик і власного капіталу. Тоді як, більшість як постійних, так і змінних компонентів оборотних активів фінансуватимуться за рахунок короткострокових позик. Однак такий підхід до фінансування створює проблеми для підтримки фінансової стабільності та негайної платоспроможності бізнесу. Одночасно цей спосіб фінансування дозволяє вести операційну діяльність, мінімізуючи потребу у власному капіталі, тим самим максимізуючи прибутковість. Така форма фінансування забезпечує мінімальні капітальні витрати, хоча створює значний ризик з точки зору проблем з ліквідністю.

Ефективність обраних компанією підходів фінансування своїх активів залежить від стратегій управління ризиками, які використовують фінансові менеджери. Якщо підприємство має високий рівень впевненості в здатності поновити короткострокові зобов'язання, агресивний підхід призведе до значної економії коштів на запозичення. І навпаки, у ситуаціях, коли існує невизначеність щодо довгострокової стійкості рівнів зобов'язань (як це часто

буває в країні), помірний або навіть консервативний підхід виявляється більш вигідним.

Різні типи фінансування оборотного капіталу, наприклад політика управління поточними зобов'язаннями, повинні узгоджуватися з відповідним методом формування оборотних активів у компанії.

Отже, управління фінансуванням оборотного капіталу має базуватися на балансі між ефективністю капіталу та ризиком фінансової стабільності та платоспроможності. Вкрай важливо враховувати ці фактори при виборі відповідних джерел фінансування оборотного капіталу.

1.3 Методичний інструментарій аналізу оборотного капіталу підприємства

Для оцінки ефективності формування, розміщення та використання оборотного капіталу проводяться комплексні дослідження за напрямками аналізу стану, оцінки ліквідності та ефективності використання [36, с. 225].

Основною характеристикою стану оборотного капіталу є обсяг капіталу, доступний на певну дату. Власний оборотний капітал підприємства визначається шляхом віднімання вартості необоротних активів від власного капіталу. Провівши порівняння поточної наявності оборотного капіталу із встановленим нормативом, можна точно встановити дефіцит чи надлишок власного оборотного капіталу.

Коли компанія має дефіцит власного оборотного капіталу, це означає, що фактичний оборотний капітал перевищує потребу. Це може статися в результаті власних помилок або помилок інших підприємств, неврахування змін керівництва (наприклад, збільшення частки власного оборотного капіталу та затримка фінансування), або через стихійні лиха та інші фактори.

Факторами, які спричиняють нестачу оборотного капіталу підприємства можуть бути такі, як неефективна робота відділу маркетингу, недостатня корпоративна відповідальність в управлінні та збереженні

оборотного капіталу, недостатня прибутковість, затримка фінансування та неадекватне зростання нормативів оборотного капіталу, а також проблеми з розрахунками по дебіторській заборгованості, включаючи прострочені платежі.

Потенційний дефіцит оборотного капіталу, викликаний інфляцією, може призвести до помітного зростання цін.

Якщо оборотний капітал підприємства перевищує необхідні нормативи для підтримки сталого попиту на ресурси, це призводить до надлишку внутрішнього оборотного капіталу. Це можна пояснити різними факторами, такими як перевищення прогнозованого прибутку, неповні розрахунки з бюджетом, придбання товарів і матеріалів у зовнішніх організацій або неповне використання прибутку, як зазначено у фінансовому плані [37, с. 47].

Хоча можна вважати розумним перевищення коефіцієнтів оборотного капіталу, коли виробничі плани перевиконуються, важливо переконатися, що нормативні запаси не ростуть швидше, ніж виробництво, хоча такі явища в є рідкістю в діяльності підприємства.

Оцінюючи фактичний оборотний капітал на певну дату протягом різних періодів часу, можна точно оцінити абсолютні зміни його вартості.

Одним із показників, за допомогою якого можна оцінити стан оборотного капіталу, є коефіцієнт відношення реальної вартості оборотного капіталу ($K_{рв}$) до вартості сукупних активів підприємства. Цей коефіцієнт розраховується шляхом ділення вартості оборотного капіталу на вартість майна підприємства.

$$K_{рв} = \frac{OK_n}{A}, \quad (1.1)$$

де OK_n – реальна вартість фактично наявного оборотного капіталу, грн.;

A – вартість сукупних активів підприємства, грн.

Коефіцієнт реальної вартості оборотного капіталу характеризує його частку в загальних активах компанії. Ця частка може коливатися залежно від типу виробництва, виду продукції підприємства та інших факторів.

Для вимірювання ефективності використання оборотного капіталу підприємства використовуються різні показники:

- швидкість одного обороту оборотного капіталу (коефіцієнт оборотності оборотного капіталу);
- тривалість часу, який необхідний оборотному капіталу для здійснення одного обороту;
- коефіцієнт завантаження оборотного капіталу;
- коефіцієнт ефективності (прибутковості) оборотного капіталу ;
- рентабельність оборотного капіталу є вирішальним аспектом, який слід враховувати у фінансових операціях [38, с. 140].

Швидкість одного обороту оборотного капіталу (коефіцієнт оборотності K_o) оцінює ефективність використання оборотного капіталу:

$$K_o = \frac{ЧД}{ОК}, \quad (1.2)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн.;

ОК – середня вартість оборотного капіталу, грн.;

Коефіцієнт оборотності визначає ступінь ефективності використання оборотного капіталу, позитивним є зростання оборотності.

Тривалість часу, який необхідний оборотному капіталу для здійснення одного обороту (T_o), вимірюється в днях та залежить від того, скільки часу потрібно, щоб оборотний капітал підприємства пройшов повний цикл, що охоплює всі стадії кругообігу:

$$T_o = \frac{Д * ОК}{ЧД}, \quad (1.3)$$

де D – тривалість аналізованого періоду в календарних днях.

Тривалість одного обороту оборотного капіталу є комплексним показником, який втілює як результати процесу матеріального відтворення – кількість проданих продукції та товарів за певний проміжок часу, так і ефективність використання матеріальних ресурсів.

Розраховується як планова, так і фактична оборотність оборотного капіталу. Порівнюючи запланований час обороту з фактичним часом обороту, можна з'ясувати, чи відбулося прискорення чи уповільнення обороту.

Прискорення оборотності оборотного капіталу призводить до вивільнення частини активів, що визначається множенням фактичного денного чистого доходу від реалізації на меншу величину прискореної оборотності оборотного капіталу [39, с. 55].

Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу (K_3) розраховується як обернений показник до коефіцієнта оборотності оборотного капіталу:

$$K_3 = \frac{OK}{ЧД}. \quad (1.4)$$

Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу показує, яка частина вартості оборотного капіталу припадає на кожен гривню чистого доходу від реалізації продукції. Чим менше значення даного показника, то тим вища ефективність використання підприємством оборотного капіталу.

Також ефективність використання оборотного капіталу можна охарактеризувати за допомогою розрахунку коефіцієнтів ефективності (K_{ef}) і рентабельності оборотного капіталу (R_{OK}):

$$K_{ef} = \frac{ПР}{OK}; \quad (1.5)$$

$$R_{OK} = \frac{ПР}{OK} * 100 \%. \quad (1.6)$$

де ПР – прибуток підприємства, грн.

При вимірюванні ефективності використання оборотного капіталу рентабельність може оцінюватися як абсолютно, так і відносно. Абсолютна рентабельність показує величину прибутку, отриманого на одиницю оборотного капіталу, а відносна оцінює рівень використання оборотного капіталу. Ефективність використання оборотного капіталу підвищується при збільшенні як абсолютної, так і відносної величин рентабельності.

За рахунок підвищення оборотності оборотного капіталу зростає інвестиційна привабливість підприємства.

Вивільнення оборотного капіталу може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності його використання. При збільшенні виробництва (реалізації) абсолютне вивільнення оборотного капіталу призводить до зменшення потреби підприємства в оборотному капіталі.

Відносне вивільнення оборотного капіталу має місце тоді, коли підприємству за рахунок покращення їх використання вдається збільшити обсяг виробництва в плановому періоді, зберігаючи той самий обсяг оборотного капіталу або незначно збільшуючи його величину [40, с. 18].

Висновок до розділу 1

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, оборотний капітал можна визначити як авансовані інвестиції в компоненти оборотних виробничих фондів і фонди обігу протягом року або операційного циклу. Ці інвестиції мають важливе значення для підтримки безперебійного характеру виробництва та реалізації продукції, що зрештою призводить до задовільного рівня прибутковості для підприємства.

Управління оборотним капіталом передбачає контроль як кількості та складу оборотного капіталу, так і джерел його формування з метою досягнення фінансових переваг. Управління оборотним капіталом стосується всіх елементів управлінської діяльності, виконуючи функції, характерні для

всієї системи. Це ставить його на перетин виробництва, маркетингу та фінансового менеджменту. Отже, значення управління оборотним капіталом зростає, оскільки воно вимагає координації дій між різними службами управління всередині підприємства.

Об'єктами управління оборотним капіталом є товарні запаси під час їх формування, зберігання та реалізації, кредити, дебіторська заборгованість, залишки грошових коштів і економічні відносини, що виникають під час кругообігу оборотного капіталу. Оскільки фінансовий ринок продовжує розвиватися, а економіка стає більш стабільною, підприємства тепер мають можливість стратегічно розподіляти наявні кошти, інвестуючи в прибуткові фінансові інструменти.

Відповідальність за управління оборотним капіталом покладається на різні суб'єкти всередині компанії, включаючи загальні збори, правління, фінансові та комерційні підрозділи, а також персонал, який використовує спеціальні методи для цілеспрямованого впливу на оборотний капітал.

Для оцінки ефективності формування, розміщення та використання оборотного капіталу проводяться комплексні дослідження за напрямками аналізу стану, оцінки ліквідності та ефективності використання.

2 АНАЛІЗ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

2.1 Сучасний стан та перспективи розвитку жиролійної промисловості України та економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Протягом поточного сезону український ринок соняшнику та соняшникової олії зазнав значних трансформацій, щоб адаптуватися до сучасних реалій. При цьому робота галузі демонструє досить високі показники навіть в умовах систематичних блокувань портів.

Враховуючи хороший попит на соняшникову олію на світовому ринку та вищі міжнародні ціни, вважалось, що в сезоні 2021-2022 рр. Україна поб'є попередні рекорди виробництва та експорту олії.

Але повномасштабне вторгнення росії заблокувало чорноморські порти України та призупинило діяльність більшості підприємств з переробки соняшнику, тому переробники та експортери зосередилися на створенні нових логістичних маршрутів для експорту.

У 2022 році Україна вперше за багато років стала великим експортером соняшнику – ситуація, коли фермери вважають за краще продати зібрані запаси якомога швидше, а не покладатися на експортні маршрути в умовах загальної невизначеності.

Відкриття «зернового коридору» в деяких українських портах у серпні 2022 року суттєво покращило експортну ситуацію, так за підсумками 2022 календарного року український експорт соняшникової олії склав 4,3 млн. тонн на суму 5,5 млрд. доларів (2021 р. – 5,1 мільйона тонн на суму 6,4 мільярда доларів). Україна залишається провідним світовим виробником і експортером соняшникової олії.

Соняшникова олія є четвертою у світі за масштабами виробництва в порівнянні з іншими рослинними оліями (після соєвої, пальмової та ріпакової) з питомого вагою, що складає приблизно 10%.

За даними USDA, загальне світове виробництво соняшникової олії у 2021-2022 рр. становило 19,8 млн. тонн у порівнянні з 19 млн. тонн у попередньому році (рис. 2.1) [41].

Рисунок 2.1 – Виробництво соняшникової олії в світі та в Україні

Основними країнами-виробниками є росія (5,8 млн тонн), Україна (4,6 млн тонн) і Європейський Союз (4,4 млн тонн).

Незважаючи на падіння виробництва та експорту, Україна залишається найбільшим у світі експортером соняшникової олії у 2021-2022 рр. з показником 4,5 млн т (5,3 млн т у 2020-2021 маркетинговому році), росія експортує 3,1 млн т, інші експортери – 3,5 млн тонн.

У виробничому сезоні 2021-2022 рр. частка України у світовому експорті соняшникової олії дорівнювала понад 40%.

Основними країнами-імпортерами соняшникової олії є Європейський Союз, Індія та Китай.

Що стосується світових цін на соняшникову олію, то зміни загалом відповідають загальним світовим тенденціям щодо інших товарів (соевих бобів, зерна та пальмової олії). Ціни різко зросли у 2020 році та першій половині 2021 року та стрімке зростання почалося на початку 2022 року, спричинене повномасштабним вторгненням росії в Україну.

Повномасштабне вторгнення росії в лютому 2022 року стало абсолютним шоком для всієї галузі. По-перше, деякі підприємства залишаються на окупованих територіях або в районах, прилеглих до бойових дій.

Друга подія, яка сильно вплинула на українську галузь переробки соняшнику, – це блокада портів України з лютого по серпень 2022 року, внаслідок чого різко скоротився експорт олії та багато виробників, розташованих далеко від ворожих районів, призупинили виробництво.

Помісячна динаміка експорту соняшникової олії у виробничому сезоні 2021-2022 рр. та на початку виробничого сезону 2022-2023 рр. наведена на рис. 2.2 [41].

Рисунок 2.2 – Експорт соняшникової олії з України

Внаслідок значного скорочення обсягів переробки соняшнику та великим запасам сировини у українських аграріїв, внутрішня ціна соняшнику в Україні значно впала, що призвело до значного підвищення рентабельності переробки та відкриття шляху для українського експорту соняшнику.

Отже, загальне виробництво соняшникової олії у 2021-2022 рр. досягло 4,6 млн тонн (еквівалентно переробці приблизно 10 млн тонн насіння соняшнику), а експорт насіння соняшнику становив 1,6 млн тонн. За оцінками аналітиків, на окупованих територіях втрачено до 2 мільйонів тонн соняшнику. Тому, українські запаси соняшнику на кінець 2021-2022 рр. становили від 2,5 до 3,5 млн тонн.

Якщо урожай соняшнику в сезоні 2022-2023 досягне рівня 10,5 млн тонн (за офіційними даними), то загальна пропозиція на український ринок цього сезону становитиме близько 13,5 млн тонн.

Враховуючи, що з початку виробничого сезону (вересень 2022 р.) до кінця лютого українські компанії експортували 1,6 млн т соняшнику, можна очікувати, що у виробничому сезоні 2022-2023 рр. Україна експортуватиме 2-2,5 млн т соняшнику, а обсяг переробки буде в розмірі приблизно 11 млн тонн, що еквівалентно майже 5 млн тонн олії.

Загальне споживання соняшникової олії до повномасштабного вторгнення становило 500 тис. тонн, а в 2023 році очікується 350-400 тис. тонн. Таким чином, експорт української олії в 2022-2023 рр. залишиться на рівні попереднього сезону, близько 4,5 млн. тонн.

У першій половині кварталу (вересень 2022 року – лютий 2023 року) Україна експортувала 2,7 млн тонн олії.

Якщо розглянути основних конкурентів України на світовому ринку соняшникової олії, можна побачити, що перешкоди огляду суден у зерновому коридорі росією та повне блокування роботи порту Південний, спричинили більшу популярність російської соняшникової олії на китайському та індійському ринку.

Незважаючи на те, що цього сезону Україна поступово нарощує експорт до Китаю, вона втрачає свої позиції на ринку Індії. Подальша невизначеність щодо роботи «зернового коридору» ставить певні питання подальшого експорту соняшникової олії з України.

Дослідження в магістерській кваліфікаційній роботі здійснювалось на базі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат».

Згідно рішення річних загальних зборів акціонерів товариства у 2017 році було змінено публічне акціонерне товариство на приватне акціонерне товариство. Асортимент продукції ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» складає більше 70 найменувань, близько 60 % з яких випускаються під ТМ «Віолія». До основних видів продукції, що виготовляє ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», належать:

- олії рослинні (соняшникова, ріпакова, соєва) фасовані та бутильовані;
- жири кондитерські та кулінарні;
- саломаса рафінована дезодоруюча та нерафінована;
- м'який маргарин;
- гранульоване лущиння;
- шрот тостований;
- технічний кисень.

До основних видів послуг, які надає компанія, належать:

- збір та переробка насіння та сировини олійних культур;
- промислові та непромислові роботи;
- автомобільні перевезення пасажирів і вантажів в межах підприємства;
- торгівельна, комерційна, маркетингова, посередницька, зовнішньоекономічна та інша діяльність у межах чинного законодавства;
- виробництво, реалізація та доставка кисню споживачам та інші.

ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» здійснює різні види господарської діяльності згідно з визначеною метою, крім діяльності, забороненої законодавством України.

Продукція підприємства є сертифікованою Вінницьким ДЦСМС. Основний вид послуг ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» пов'язаний з переробкою насіння соняшнику, що забезпечує більше 10% річної виручки від реалізації.

Приватне акціонерне товариство «Вінницький олійножировий комбінат» працює в умовах жорсткої конкуренції на українському ринку, конкурентами компанії є всі українські масложирові підприємства.

Головним пріоритетом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» є виробництво конкурентоспроможної продукції, яка відповідає сучасним стандартам якості та безпеки. Наявність власної сировини та різноманітність етапів переробки олійних культур у виробничому циклі робить ціну та якість продукції конкурентоспроможною.

Промислова група Vioil, до складу якої входить ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» належить до групи найбільших промислових виробників олійно-жирової продукції в Україні і характеризується широким асортиментом випускаємої продукції.

ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» підтверджує якість своєї продукції на конкурсах різного рівня, неодноразово ставав лауреатом Всеукраїнського конкурсу якості продукції «100 кращих товарів України», є переможцем обласного конкурсу «Краща торгова марка Поділля». Продукція компанії неодноразово отримувала золоті, срібні та інші нагороди.

2.2 Оцінка результатів діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Здійснимо оцінку рівня та динаміки зміни результатів діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за основними фінансово-економічними показниками за 2020–2022 роки (таблиця 2.1). Для виконання аналітичного дослідження використовуємо бухгалтерську фінансову звітність підприємства (додаток В).

Таблиця 2.1 – Оцінка результатів діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2021 від 2020		Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	+	%	+	%
				-		-	
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1915837	1859223	3405001	-56614	-3,0	1545778	83,1
2. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1856305	1988050	2858030	131745	7,1	869980	43,8
3. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	10535	17872	546971	7337	69,6	529099	2960,5
4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-100156	-160130	105893	-59974	59,9	266023	-166,1
5. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	424740,5	540381	904047,5	115640,5	27,2	363666,5	67,3
6. Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	3566700,5	3449823	3248071,5	-116877,5	-3,3	-201751,5	-5,8
7. Середня величина власного капіталу, тис.грн.	2497451	2131781,5	1798200,5	-365669,5	-14,6	-333581	-15,6
8. Середні величина позикового капіталу, тис грн.	1493990	1858469,5	2353965,5	364479,5	24,4	495496	26,7
9. Середня сума активів, тис. грн.	3991441	3990251	4152166	-1190	-0,03	161915	4,1
10. Чисельність працівників, чол.	803	708	673	-95	-11,8	-35	-4,9
11. Продуктивність праці, тис. грн./чол.	2385,849	2626,021	5059,437	240,172	10,1	2433,416	92,7
12. Рентабельність продукції (витрат), %	0,568	0,899	19,138	0,331	58,4	18,239	2028,9
13. Коефіцієнт автономії (на кінець року)	0,625	0,447	0,420	-0,178	-28,5	-0,026	-5,9
14. Фондовіддача, грн./грн.	0,537	0,539	1,048	0,002	0,3	0,509	94,5
15. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	4,511	3,441	3,766	-1,070	-23,7	0,326	9,5
16. Коефіцієнт покриття (на кінець року)	0,473	0,377	0,557	-0,096	-20,3	0,179	47,5
17. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (на кінець року)	0,009	0,017	0,070	0,008	98,9	0,053	309,4
18. Коефіцієнт мобільності активів (на кінець року)	0,115	0,198	0,366	0,083	71,7	0,167	84,3
19. Рентабельність активів,%	-2,509	-4,013	2,550	-1,504	59,9	6,563	-163,6
20. Рентабельність власного капіталу, %	-4,010	-7,512	5,889	-3,501	87,3	13,400	-178,4
21. Рентабельність продажу, %	0,550	0,961	16,064	0,411	74,8	15,102	1571,1

Отже, діяльність ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. характеризується такими показниками: чистий дохід від реалізації знизився в 2021 році на 56614 тис. грн. або на 3 % в порівнянні з 2020 роком та зріс в 2022 році на 1545778 тис. грн. або на 83,1 % в порівнянні з 2021 роком. Тобто, в 2022 році, незважаючи на всі перешкоди, підприємство змогло збільшити обсяги реалізації продукції, що позитивно його характеризує. Повна собівартість реалізованої продукції в 2021 році зросла на 131745 тис. грн. або на 7,1 % в порівнянні з 2020 роком і на 869980 тис. грн. або на 43,8 % в 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Від здійснення виробничої діяльності отримало фінансовий результат у вигляді прибутку від реалізації продукції, який в 2021 році зріс на 7337 тис. грн. або на 69,6% в порівнянні з 2020 роком та збільшився в 2022 році на 529099 тис. грн. і склав 546971 тис. грн. В 2020-2021 рр. в-цілому ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» підприємство працювало збитково і отримувало чистий збиток, який в 2021 році збільшився на 59974 тис. грн. або на 59,9 % в порівнянні з 2020 роком. В 2022 році ситуація на підприємстві покращується і воно отримує чистий прибуток в розмірі 105893 тис. грн. Це також підтверджує певне зростання ефективності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Середньорічна вартість необоротних активів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» поступово знижується: в 2021 році в порівнянні з 2020 роком вартість необоротних активів зменшилась на 116877,5 тис. грн. або на 3,3 %, в 2022 році вартість необоротних активів знизилась на 201751,5 тис. грн. або на 5,8 % в порівнянні з 2021 роком. Така тенденція вказує на зростання ступеню зношування необоротних активів підприємства. Середньорічна вартість оборотних активів підприємства поступово зростає: в 2021 році порівняно з попереднім роком на 115640,5 тис. грн. або на 27,2 %, в 2022 році зростає на 363666,5 тис. грн. або на 67,3% в порівнянні з 2021 роком.

Власний капітал ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» характеризується зниженням середньорічної суми: в 2021 році власний капітал зменшився на 365669,5 тис. грн. або на 14,6 % в порівнянні з 2020 роком, в 2022 році в порівнянні з попереднім періодом – на 333581 тис. грн. або на 15,6%. Позиковий капітал ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» демонструє щорічне збільшення: в 2021 році – на 364479,5 тис. грн. або на 24,4 % в порівнянні з попереднім роком, в 2022 році – на 495496 тис. грн. або на 26,7 %. Внаслідок цього спостерігаються зміни у вартості активів (капіталу) підприємства: знижуються в 2021 році на 1190 тис. грн. або на 0,03% в порівнянні з 2020 роком. В 2022 році загальна сума активів зросла на 161915 тис. грн. або на 4,1 % в порівнянні з 2021 роком.

Чисельність працівників ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 р. має тенденцію до зниження: в 2021 році зменшується на 95 осіб або на 11,8 % порівняно з 2020 роком і в 2022 році знижується на 35 осіб або на 4,9 % порівняно з 2021 роком. Продуктивність праці має позитивну тенденцію до зростання: в 2021 році порівняно з 2020 роком – на 240,172 тис. грн./чол. або на 10,1 %, а в 2022 році – на 2433,416 тис. грн./чол. або на 92,7%, що вказує на зростання ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

Рентабельність продукції (витрат) ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» в 2021 році зросла на 0,331 пункти порівняно з 2020 роком, а в 2022 році зросла на 18,239 пункти. Рентабельність продажу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» в 2021 році порівняно з 2020 роком зросла на 0,411 пункти, а в 2022 році зросла в порівнянні з 2021 роком – на 15,102 пункти. Це пов'язано з тим, що обсяги реалізації та прибуток від реалізації зросли. Показники рентабельності активів та власного капіталу за 2020-2021 рр. мають негативне значення, оскільки діяльність підприємства за цей період характеризувалась чистим збитком. В 2022 році підприємство отримало чистий прибуток, тому рентабельність активів склала 2,550 %, а

рентабельність власного капіталу 5,889 %, що свідчить про покращення ефективності діяльності.

Рівень ліквідності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» протягом аналізованого періоду вказує на неспроможність підприємства розрахуватись за своїми зобов'язаннями, оскільки коефіцієнт покриття менше 1, хоча спостерігається позитивна тенденція до його зростання в 2022 році. Така сама тенденція спостерігається по коефіцієнту абсолютної ліквідності: в 2020 році коефіцієнт абсолютної ліквідності складає 0,009, в 2022 році значення цього коефіцієнту зростає до 0,07, що також менше за нормативне значення. Тобто в 2022 році ліквідність підприємства незначно покращилась, але ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» характеризується як неплатоспроможне.

Аналізуючи розраховані значення показника автономії, можна побачити, що ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» в процесі своєї діяльності за 2021-2022 рр. більше залучає позикові кошти, оскільки розраховане значення показника автономії менше нормативного значення. В 2022 році він склав 0,42, тобто на 1 грн. капіталу підприємства власні кошти складають лише 42 коп. Негативним моментом можна назвати тенденцію до зниження коефіцієнту автономії: в порівнянні з 2020 роком в 2021 році коефіцієнт автономії знизився на 0,178 пункти, в 2022 році – ще на 0,026 пункти.

Загалом, незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації у 2022 році, діяльність ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» у 2020-2022 роках можна назвати неефективною. Негативним моментом є те, що діяльність підприємства протягом 2020-2021 рр. була збитковою. Ситуація покращилася зі зростанням показників ефективності використання необоротних активів, оборотних засобів та персоналу у 2022 році, що свідчить про деяке підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Але підприємство є неліквідним та має нестійкий фінансовий стан.

2.3 Аналіз структури, джерел формування та ефективності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Здійснення ефективного управління формуванням та використанням оборотного капіталу є ваговою умовою діяльності підприємства на ринку та його виживання в конкурентній боротьбі. Управління оборотним капіталом та прийняття управлінських рішень, пов'язаних з його розподілом і використанням, неможливо здійснювати без підтримки достовірної інформації та її всебічного та ретельного аналізу. Для проведення фінансового аналізу формування, поточного стану та використання оборотних коштів необхідно надати відповідну інформацію особам, відповідальним за аналіз (бухгалтерам, фінансовим службам та іншим).

Інформаційну базу для аналізу оборотного капіталу підприємства складають показники бухгалтерської фінансової звітності, інші дані бухгалтерського та оперативного обліку. Перш за все, для аналізу оборотного капіталу використовуються дані балансу (звіту про фінансовий стан), складеного на певну дату. Всі його показники взаємопов'язані. Від достовірності та дати складання балансу залежить здатність своєчасно та якісно оцінити оборотний капітал підприємства.

Проведемо аналіз структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за видами активів, що дозволяє оцінити основні тенденції зміни у складі оборотного капіталу, результати якого узагальнено в таблиці 2.2.

Розрахунки, виконані у табл. 2.2 свідчать про розширення діяльності підприємства. Так у 2021 р. оборотний капітал зріс на 262966 тис. грн. в порівнянні з 2020 р., а у 2022 р. аж на 464367 тис. грн. порівняно з 2021 р. Підвищення частки оборотного капіталу при ефективному його використанні призведе до прискорення оборотності сукупного капіталу підприємства.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу та структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020 – 2022 роки

Оборотний капітал	Роки						Відхилення 2021 від 2020		Відхилення 2022 від 2021	
	2020		2021		2022		тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %				
1. Гроші та їх еквіваленти										
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	7315	1,79	30266	4,5	142028	12,5	22951	2,71	111762	8
РАЗОМ	7315	1,79	30266	4,5	142028	12,5	22951	2,71	111762	8
2. Дебіторська заборгованість та інші оборотні активи										
Дебіторська заборгованість:										
- за продукцію, товари, роботи, послуги	29279	7,16	29613	4,41	649465	57,16	334	-2,75	619852	52,75
- за виданими авансами	25302	6,19	142285	21,18	69100	6,08	116983	14,99	-73185	-15,1
- з бюджетом	47628	11,65	44544	6,63	112622	9,91	-3084	-5,02	68078	3,28
Інша поточна дебіторська заборгованість	55601	13,6	77905	11,6	2400	0,21	22304	-2,0	-75505	-11,38
Інші оборотні активи	1886	0,46	10670	1,59	8785	0,77	8784	1,13	-1885	-0,81
РАЗОМ	159696	39,06	305017	45,40	842372	74,14	145321	6,34	537355	28,74
3. Запаси										
Виробничі запаси	70252	17,18	199954	29,76	84091	7,40	129702	12,58	-115863	-22,36
Незавершене виробництво	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Готова продукція	134410	32,87	124241	18,49	62662	5,51	-10169	-14,38	-61579	-12,98
Товари	37225	9,1	12386	1,84	5078	0,45	-24839	-7,26	-7308	-1,4
РАЗОМ	241887	59,16	336581	50,10	151831	13,36	94694	-9,06	-184750	-36,73
РАЗОМ ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ	408898	100	671864	100	1136231	100	262966	-	464367	-

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів як у 2020 році, так і в 2021 році займають низьколіквідні активи (запаси) – 59,16 % та 50,10%, в 2022 році частка запасів значно знижується – до 13,36 %. Враховуючи значне зростання обсягів виробництва та реалізації, можна припустити, що зменшення запасів на підприємстві пов'язано саме з реалізацією готової продукції споживачам. Середньоліквідні активи ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» поступово зростають за 2020-2022 рр.: з 39,06 % в 2020 р. до 74,14 % в 2022 р. Частка високоліквідних оборотних активів, як представлені на підприємстві грошовими коштами в касі та установах банку, зростає з 1,79 % в 2020 р. до 12,5 % в 2022 р., що є позитивним показником у фінансово-господарській діяльності підприємства. Отже, структуру оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» активів з фінансової точки зору можна оцінити задовільно.

Зобразимо графічно динаміку структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. (рис. 2.3).

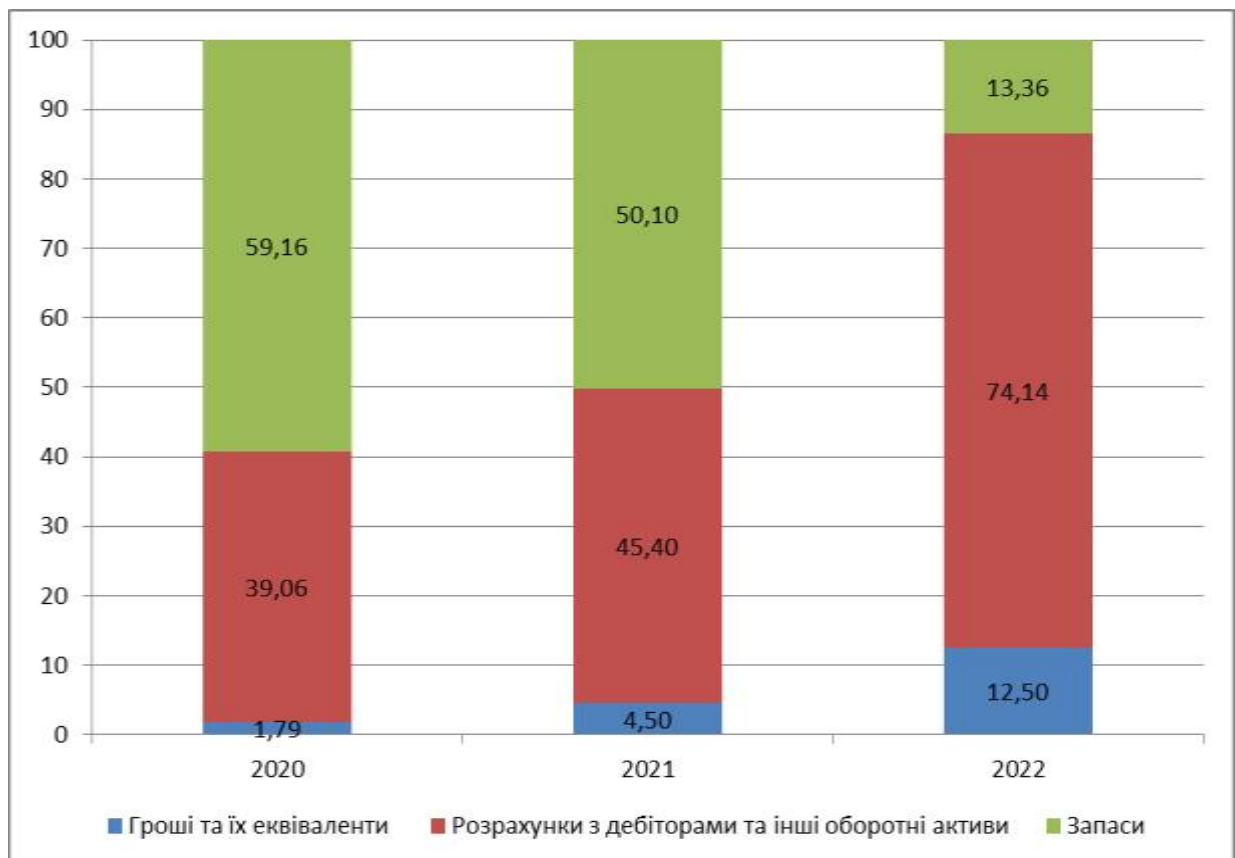

Рисунок 2.3 – Динаміка структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр., %

Серед основних факторів, що обумовили зміни у структурі оборотного капіталу активів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», слід відзначити:

- збільшення суми грошей та їх еквівалентів у 2021 р. на 22951 тис. грн. порівняно з 2020 р. (частка статті зросла на 2,71%) та у 2022 р. на 111762 тис. грн. (питома вага цієї статті зросла на 8 %) порівняно з 2021 р. ;

- зростання величини дебіторської заборгованості за виданими авансами у 2021 р. порівняно з 2020 р. на 116983 тис. грн. (збільшення частки становить 14,99 %);

- збільшення величини дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги у 2022 р. порівняно з 2021 р. на 619852 тис. грн. (збільшення частки становить 52,75 %);

- зменшення запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» У 2022 р. порівняно з 2021 р. 184750 тис. грн. (зниження частки на 36,73%).

Наочно склад і структуру оборотного капіталу підприємства за 2022 рік подано на рис. 2.4.

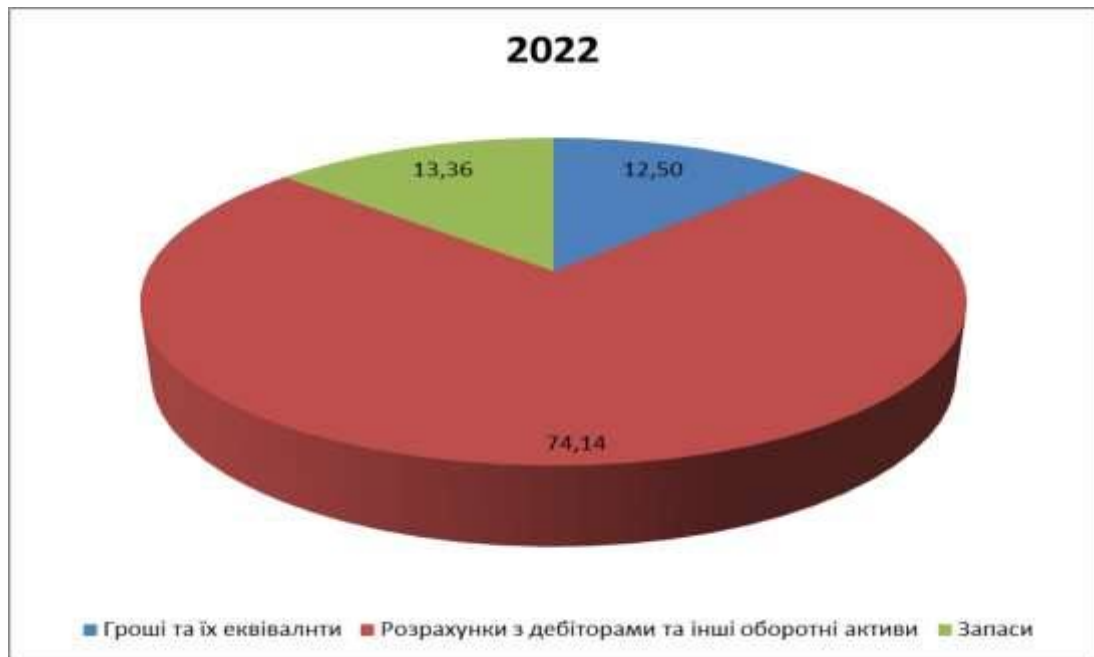

Рисунок 2.4 – Структура оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2022 рр., %

Отже, у структурі оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020 – 2022 рік відбулись такі зміни: зросла частка розрахунків з дебіторами та грошей та їх еквівалентів і знизилась частка запасів, що свідчить про зростання ліквідності коштів підприємства.

Оскільки дебіторська заборгованість в 2022 році за результатами аналізу структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має найбільшу частку, доцільно проаналізувати дебіторську заборгованість підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.3 – Динаміка складу та структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.

Стаття дебіторської заборгованості	Рік						Відхилення	
	2020		2021		2022		2021 від	2022 від
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	2020	2021
Дебіторська заборгованість:								
1. за продукцію, товари, роботи, послуги	29279	18,55	29613	10,06	649465	77,91	334	619852
2. за виданими авансами	25302	16,03	142285	48,34	69100	8,29	116983	-73185
3. з бюджетом	47628	30,18	44544	15,13	112622	13,51	-3084	68078
4. інша поточна дебіторська заборгованість	55601	35,23	77905	26,47	2400	0,29	22304	-75505
РАЗОМ ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	157810	100	294347	100	833587	100	136537	539240

Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показує, що обсяг дебіторської заборгованості підприємства значно збільшився у 2021 році порівняно з 2020 роком – на 136537 тис. грн., у 2022 році – на 539240 тис. грн. порівняно з 2021 роком. Графічно динаміку структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр. представлено на рис. 2.5.

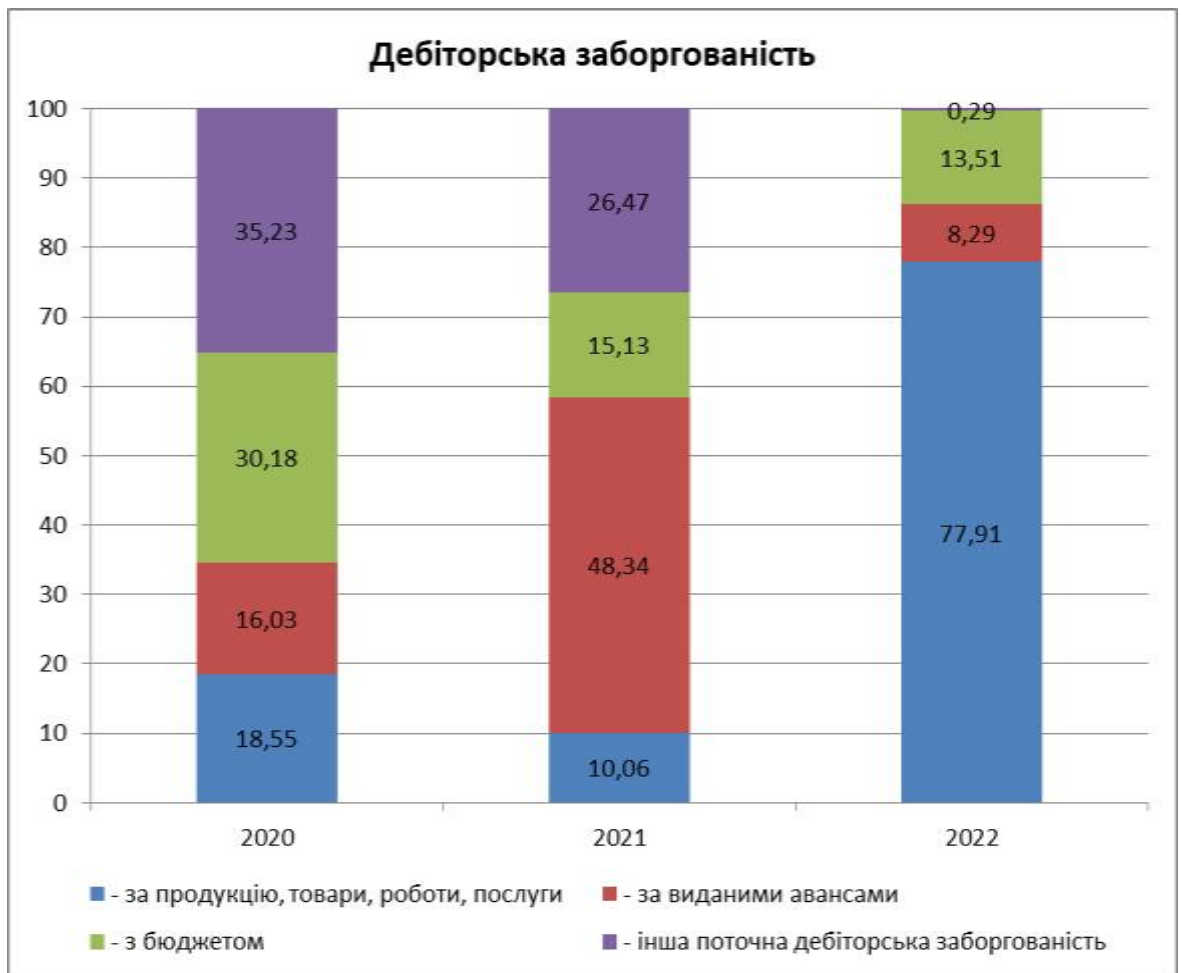

Рисунок 2.5 – Динаміка структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за її видами за 2020-2022 рр., %

Сума дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги у 2022 році суттєво зросла: починаючи з 29279 тис. грн. у 2020 році до 649465 тис. грн. у 2022 році. Така дебіторська заборгованість у 2020 р. має питому вагу в загальному обсязі дебіторської заборгованості 18,55 %, в 2022 році питома вага зростає і дорівнює 77,91 %. Це вказує на те, що підприємство проводить недоцільну кредитну політику та має труднощі в своєчасному отриманні коштів за реалізовану вироблену продукцію.

Сума дебіторської заборгованості за виданими авансами у 2020 році становила 25302 тис. грн., значне зростання відбулось в 2021 році – дебіторська заборгованість за виданими авансами зросла на 116983 тис. грн. і склала 142285 тис. грн., на кінець 2022 року стаття знизилась до 69100 тис. грн. У 2020 році частка дебіторської заборгованості за виданими авансами

складала 16,03 % від загальної суми дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», у 2021 році частка цієї статті зросла до 48,34 %, а в 2022 році дебіторська заборгованість за виданими авансами становила 8,29 % від загальної дебіторської заборгованості. Наявність дебіторської заборгованості за виданими авансами вказує на те, що підприємство змушене відволікати грошові кошти з обороту, отже, керівництво підприємства має постійно моніторити та контролювати стан розрахунків із замовниками.

За 2020-2022 рр. на ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» збільшується сума дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом – з 47628 тис. грн. в 2020 році до 112622 тис. грн. в 2022 році. На кінець 2022 року обсяг дебіторської заборгованості розрахунків з бюджетом склав 13,51 % загальної суми дебіторської заборгованості (рис. 2.5).

Інша дебіторська заборгованість у 2020 році складала 55601 тис. грн. або 35,23 %. В 2022 році спостерігається її значне зниження: на 75505 тис. грн. до 2400 тис. грн., що складає 0,29 %.

Проаналізуємо структуру запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка складу та структури запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.

Складові запасів	Роки						Відхилення	
	2020		2021		2022		2021 від 2020	2022 від 2021
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
1. Виробничі запаси	70252	29,04	199954	59,41	84091	55,38	129702	-115863
2. Незавершене виробництво	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Готова продукція	134410	55,57	124241	36,91	62662	41,27	-10169	-61579
4. Товари	37225	15,39	12386	3,68	5078	3,34	-24839	-7308
РАЗОМ ЗАПАСІВ	241887	100	336581	100	151831	100	94694	-184750

Аналіз результатів оцінки динаміки складу та структури запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» (табл. 2.4) показує, що загальна сума

запасів підприємства за 2020-2022 роки зазнала змін: величина запасів підприємства зросла на 94694 тис. грн. в 2021 році порівняно з 2020 роком, в 2022 році знизилась на 184750 тис. грн. порівняно з 2021 роком.

При цьому відбулись такі зміни в структурі запасів підприємства: в 2021 році порівняно з 2020 роком виробничі запаси зросли на 129702 тис. грн., запаси готової продукції знизилась на 10169 тис. грн., товари знизилась на 24839 тис. грн. В 2022 році порівняно з 2021 роком виробничі запаси знизилась на 115863 тис. грн., запаси готової продукції знизилась на 61579 тис. грн. та товари на 7308 тис. грн.

Структура запасів підприємства (рис. 2.6) показує, що в 2020 році найбільшу питому вагу мали запаси готової продукції – 55,57 %, в 2022 році ця величина знизилась до 41,27 %. Зросла питома вага виробничих запасів з 29,04 % в 2020 році до 55,38 % в 2022 році. Питома вага товарів в 2020 році складала 15,39 %, на протязі 2021-2022 років поступово знижується – до 3,34% в 2022 році.

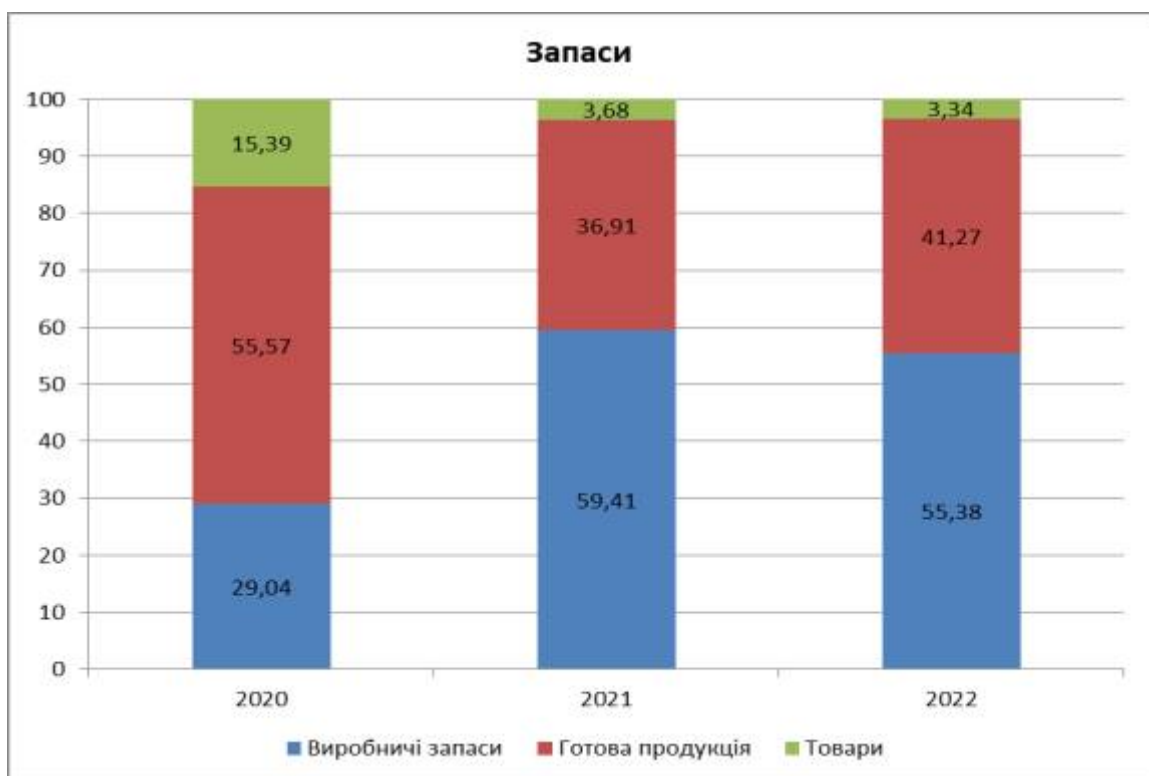

Рисунок 2.6 – Динаміка структури запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр., %

Проаналізуємо джерела формування оборотного капіталу підприємства та динаміку зміни їх структури за аналізований період. Цей аналіз дозволяє, з одного боку, визначити стабільність різних джерел формування оборотного капіталу з точки зору можливостей майбутнього використання, а з іншого – дає можливість оцінити фінансову стійкість підприємства та рівень його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Для проведення цього аналізу використаємо дані, що містяться у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Оцінка складу джерел формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020 – 2022 рр.

Джерело формування оборотного капіталу	Роки						Відхилення 2021 від 2020		Відхилення 2022 від 2021	
	2020		2021		2022		тис. грн.	питомої ваги, %	тис. грн.	питомої ваги, %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %				
1. Наявність власного оборотного капіталу	-447536	-109,45	-1109272	-165,10	-905362	-79,68	-661736	-55,65	203910	85,42
2. Позикові та залучені кошти	856434	209,45	1781136	265,10	2041593	179,68	924702	55,65	260457	-85,42
2.1. Короткострокові кредити банків	37149	9,09	725263	107,95	1001986	88,19	688114	98,86	276723	-19,76
2.2. Поточна кредиторська заборгованість	575909	140,84	653716	97,30	871252	76,68	77807	-43,55	217536	-20,62
2.3 Поточні забезпечення	12853	3,14	10318	1,54	13676	1,20	-2535	-1,61	3358	-0,33
2.4 Інші поточні зобов'язання	230523	56,38	391839	58,32	154679	13,61	161316	1,94	-237160	-44,71
ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, ВСЬОГО	408898	100	671864	100	1136231	100	262966	-	464367	-

Дані таблиці 2.5 свідчать, про ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має недостачу власного оборотного капіталу (негативне його значення) за 2020-2022 роки. Основним джерелом формування оборотного капіталу підприємства був позиковий капітал. Так, розмір поточних

позикових коштів у 2021 році проти 2020 збільшився на 924702 тис. грн., а у 2022 році проти 2021 року - на 260457 тис. грн. Зростання частки позикових коштів є негативною тенденцією, оскільки посилюється фінансова залежність суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування.

В 2020 році ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за рахунок короткострокових кредитів банків фінансувало оборотний капітал на суму 37149 тис. грн. (9,09 %), у 2021 році – на 725263 тис. грн. (107,95 %), у 2022 році – на 1001986 тис. грн. (88,19 %), тобто це одне з основних джерел формування оборотного капіталу підприємства. Зростання обсягів короткострокових кредитів у 2022 році вказує на зростання ролі короткострокового кредитування у фінансовому забезпеченні підприємства.

Кредиторська заборгованість у 2020 році становила 140,84 % загальної суми оборотного капіталу підприємства, що дорівнює 575909 тис. грн., у 2021 році – 97,30 % або 653716 тис. грн., у 2022 році – 76,68 %, або 871252 тис. грн. Збільшення розмірів кредиторської заборгованості є негативним моментом у діяльності підприємства і пов'язане зі збільшенням розмірів дебіторської заборгованості. Крім того, кредиторська заборгованість ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» значно перевищує його дебіторську заборгованість. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською загрожує фінансовій стабільності підприємства та призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування активів. Тому керівництву підприємства необхідно постійно контролювати розрахунки з клієнтами, особливо за простроченою заборгованістю, і пропонувати знижки при достроковій оплаті тощо.

Так, у 2020 році власний оборотний капітал становив – мінус 447536 тис. грн., у 2021 – мінус 1109272 тис. грн., у 2022 знизився до «-905362» тис. грн. Тобто, від'ємне значення власного оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» вказує на те, що як власний капітал, так і довгострокові залучені кошти спрямовані на фінансування необоротних

активів, тому для фінансування оборотного капіталу необхідно використовувати позикові кошти.

Таким чином, протягом 2020-2022 років оборотний капітал був сформований за рахунок позикових коштів, більшу частину яких склала кредиторська заборгованість.

Проаналізуємо показники ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за всіма групами і видами за 2020 – 2022 роки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Оцінка показників ефективності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020–2022 роки

Показники	Роки			Відхилення 2021 від 2020		Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Оборотний капітал, всього, тис. грн.	424740,5	540381	904047,5	115640,5	27,2	363666,5	67,3
1.1. Грошові кошти, тис. грн.	25354	18790,5	86147	-6563,5	-25,9	67356,5	358,5
1.2. Кошти у розрахунках, тис. грн.	179268	232356,5	573694,5	53088,5	29,6	341338	146,9
1.3 Запаси, тис. грн.	220118,5	289234	244206	69115,5	31,4	-45028	-15,6
2. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	1915837	1859223	3405001	-56614	-3,0	1545778	83,1
2.1 Одноденна виручка, тис. грн.	5321,77	5164,51	9458,34	-157,26	-3,0	4293,83	83,1
3. Оборотність оборотного капіталу, дні	79,8	104,6	95,6	24,8	31,1	-9,1	-8,7
3.1. Грошових коштів, дні	4,8	3,6	9,1	-1,1	-23,6	5,5	150,3
3.2. Коштів у розрахунках, дні	33,7	45,0	60,7	11,3	33,6	15,7	34,8
3.3. Запасів, дні	41,4	56,0	25,8	14,6	35,4	-30,2	-53,9
4. Число оборотів оборотних коштів, раз	4,511	3,441	3,766	-1,070	-23,7	0,326	9,5
4.1. Грошових коштів, раз	75,564	98,945	39,525	23,381	30,9	-59,419	-60,1
4.2. Коштів у розрахунках, раз	10,687	8,002	5,935	-2,685	-25,1	-2,066	-25,8
4.3. Запасів, раз	8,704	6,428	13,943	-2,276	-26,1	7,515	116,9
5. Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу	0,222	0,291	0,266	0,069	31,1	-0,025	-8,7
6. Вивільнення (-), залучення (+) оборотного капіталу у зв'язку зі зміною його оборотності, тис. грн.		128191,81	-85612,08	128191,81	-	-213803,88	-166,8

Згідно з даними таблиці 2.6, в 2021 році порівняно з 2020 роком відбулось уповільнення оборотності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Кількість оборотів оборотного капіталу знизилась на 1,07 обороту, тривалість одного обороту оборотного капіталу зросла на 24,8 дні. В 2022 році ситуація щодо ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» покращується: відбулося прискорення оборотності оборотного капіталу, кількість оборотів зросла на 0,326 оборотів, тривалість одного обороту оборотного капіталу знизилась на 9,1 дня.

Значення коефіцієнту оборотності показує, що на 1 грн. оборотного капіталу у 2020 році припадало 4,511 грн. чистого доходу від реалізації продукції, у 2021р. – 3,411 грн., а у 2022р. – 3,766 грн. Завдяки прискоренню обороту оборотного капіталу зменшується потреба в оборотному капіталі, що призводить як до збільшення обсягу виробництва, так і до подальшого зростання прибутковості. Відповідно, покращується фінансовий стан підприємства, підвищується його загальна платоспроможність.

Результати аналізу окремих складових елементів оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показують, що за період 2020-2022 рр. кількість оборотів грошових коштів значно зменшилась: якщо в 2020 р. грошові кошти здійснювали за рік 75,564 оборотів, то в 2022 р. – лише 39,525 оборотів. Відповідно, тривалість одного обороту грошових коштів в 2020 р. була 4,8 дня, в 2022 р. – вже 9,1 дня. Оборотність коштів в розрахунках також уповільнилась через значне зростання величини дебіторської заборгованості підприємства: в 2020 р. – 10,687 оборотів, в 2021 р. – 8,002 оборотів та в 2022 р. – 5,935 оборотів.

Позитивним є прискорення оборотності запасів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», які в 2020 р. здійснювали 8,704 оборотів, а в 2022 р. – 13,943 оборотів. Відповідно, тривалість одного обороту знизилась з 41,4 дня в 2020 р. до 25,8 днів в 2022 р.

Внаслідок уповільнення оборотності оборотного капіталу в 2021 р. ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» залучило до обороту 128191,81 тис. грн. оборотного капіталу. Прискорення оборотності оборотного капіталу в 2022 р. дозволило підприємству вивільнити з обороту оборотний капітал в сумі 85612,08 тис. грн., що підтверджує зростання ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Зростання оборотності оборотного капіталу означає більш ефективне використання, а також дострокове повернення коштів на підприємство протягом звітного періоду, що позбавляє потреби в додатковому фінансуванні для підтримки господарської діяльності.

Висновок до розділу 2

Узагальнюючи результати проведеного аналізу сучасного стану жиросировинної промисловості України, можна зробити висновки, що протягом поточного сезону український ринок соняшнику та соняшникової олії зазнав значних трансформацій, щоб адаптуватися до сучасних реалій. При цьому робота галузі демонструє досить високі показники навіть в умовах систематичних блокувань портів. Незважаючи на падіння виробництва та експорту, Україна залишається найбільшим у світі експортером соняшникової олії у 2021-2022 рр. з показником 4,5 млн. т, планується, що експорт української олії в 2022-2023 рр. залишиться на рівні попереднього сезону, близько 4,5 млн. тонн. Основними перешкодами в роботі підприємств галузі є повномасштабне вторгнення росії в Україну та блокада портів.

Дослідження в магістерській кваліфікаційній роботі здійснювалось на базі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат». Оцінка результатів діяльності підприємства за 2020-2022 рр. показав, що незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації у 2022 році, діяльність ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» у 2020-2022

роках можна назвати неефективною. Негативним моментом є те, що підприємство протягом 2020-2021 рр. отримувало чистий збиток. Ситуація покращилася зі зростанням показників ефективності використання необоротних активів, оборотних засобів та персоналу у 2022 році, що свідчить про деяке підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Але підприємство є неліквідним та має нестійкий фінансовий стан.

Аналіз структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів як у 2020 році, так і в 2021 році займають низьколіквідні активи (запаси) – 59,16 % та 50,10 %, в 2022 році частка запасів значно знижується – до 13,36 %. Середньоліквідні активи ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» поступово зростають за 2020-2022 рр.: з 39,06 % в 2020 р. до 74,14 % в 2022 р. Частка високоліквідних оборотних активів, як представлені на підприємстві грошовими коштами в касі та установах банку, зросла з 1,79 % в 2020 р. до 12,5 % в 2022 р.

Аналіз дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що обсяг дебіторської заборгованості підприємства значно збільшився у 2021 році порівняно з 2020 роком – на 136537 тис. грн., у 2022 році – на 539240 тис. грн. порівняно з 2021 роком. В структурі дебіторської заборгованості підприємства за 2022 рік найбільша питома вага дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги – 77,91%.

Аналіз структури запасів підприємства показав, що в 2020 році найбільшу питому вагу мали запаси готової продукції – 55,57 %, в 2022 році ця величина знизилась до 41,27 %. Зросла питома вага виробничих запасів з 29,04 % в 2020 році до 55,38 % в 2022 році. Питома вага товарів в 2020 році складала 15,39 %, на протязі 2021-2022 років поступово знижується – до 3,34% в 2022 році.

Аналіз джерел формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що основним джерелом формування оборотного капіталу підприємства був позиковий капітал, розмір якого поступово зростає. Зростання частки позикових коштів є негативною тенденцією, оскільки посилюється фінансова залежність суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що в 2021 році порівняно з 2020 роком відбулось уповільнення оборотності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Кількість оборотів оборотного капіталу знизилась на 1,07 обороту, тривалість одного обороту оборотного капіталу зросла на 24,8 дні. В 2022 році ситуація щодо ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» покращується: відбулося прискорення оборотності оборотного капіталу, кількість оборотів зросла на 0,326 оборотів, тривалість одного обороту оборотного капіталу знизилась на 9,1 дня.

Прискорення оборотності оборотного капіталу в 2022 р. дозволило підприємству вивільнити з обороту оборотний капітал в сумі 85612,08 тис. грн., що підтверджує зростання ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Зростання оборотності оборотного капіталу означає більш ефективне використання, а також дострокове повернення коштів на підприємство протягом звітного періоду, що позбавляє потреби в додатковому фінансуванні для підтримки господарської діяльності.

3 ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

3.1 Оптимізація рівня дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Підтримка фінансової стабільності підприємства має вирішальне значення для процвітання вітчизняного бізнесу в умовах фінансової кризи. Неплатоспроможність і банкрутство часто є результатом недостатнього власного оборотного капіталу. Багато підприємств змушені скорочувати обсяги виробництва через відсутність власного оборотного капіталу, що впливає як на динаміку ринку, так і на економіку країни в цілому.

Специфіка діяльності підприємства, розмір його виробничих потужностей та ринкові обставини визначають оптимальний рівень власного оборотного капіталу. Негативний вплив на зміну власного оборотного капіталу можуть мати різні чинники, такі як збитковість діяльності підприємства, наявність надто дорогої матеріально-технічної інфраструктури, значні обсяги незавершеного будівництва, збільшення дебіторської заборгованості, неефективне використання активів та капіталу.

За результатами аналізу, проведеного в розділі 2, ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» характеризується відсутністю власного оборотного капіталу, а у структурі оборотного капіталу найбільшу частку складає дебіторська заборгованість, яка за 2020-2022 рр. значно зростає.

Оптимізація обсягу дебіторської заборгованості підприємства може здійснюватись за рахунок оптимального зниження оборотності дебіторської заборгованості. В-загальному, визначення оптимального періоду обороту дебіторської заборгованості можна здійснити як для дебіторської заборгованості підприємства в цілому, так і для кожного виду дебіторської заборгованості окремо за наступною формулою:

$$T_{ДЗ}^{opt} = T_{ДЗ} - T_{\Delta GK} = \frac{360 \cdot \overline{ДЗ}}{ЧД} - \frac{360 \cdot \Delta GK}{ЧД}, \quad (3.1)$$

де $T_{ДЗ}$ – період одного обороту дебіторської заборгованості, дні;

$T_{\Delta GK}$ – період одного обороту для необхідного приросту грошових коштів, днів;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації, тис. грн.;

$\overline{ДЗ}$ – середня сума дебіторської заборгованості підприємства за рік, тис. грн.;

ΔGK – сума необхідного приросту грошових коштів, тис. грн.

При цьому розмір оптимального обсягу дебіторської заборгованості можна розрахувати за допомогою формули:

$$\overline{ДЗ}_{opt} = \frac{T_{\Delta GK}^{opt} \cdot ЧД}{360}. \quad (3.2)$$

Вихідною точкою оптимізації дебіторської заборгованості підприємства є визначення необхідної суми збільшення грошових коштів підприємства, тобто обсягу реалізації продукції, який можна здійснити без відтермінування оплати. Цей очікуваний приріст грошових коштів можна отримати за рахунок зосередження на забезпеченні протягом планового періоду нормативних рівнів показників абсолютної платоспроможності.

Початкові дані, на основі яких можна розрахувати оптимальну суму дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» при використанні оптимізованої моделі умови оборотності, узагальнені в таблиці 3.1.

ТАБЛИЦЯ 3.1 – ДАНІ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ОБСЯГУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ» В 2022 РОЦІ

Показник	Значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,045
Поточні зобов'язання, тис. грн.	1911364,5
Тривалість одного обороту, днів	60,7
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3405001
Очікуваний темп приросту доходу від реалізації, %	
– реалістичний	15
– песимістичний	5
– оптимістичний	25

Визначимо суму збільшення грошових коштів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», необхідної для встановлення рівня абсолютної платоспроможності на рівні нормативного значення 0,20, за формулою:

$$\Delta GK = (0,20 - K_{abc}) \cdot ПЗ, \quad (3.3)$$

де K_{abc} – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

$ПЗ$ – сума поточних зобов'язань підприємства, тис. грн...

Отже, сума необхідного зростання грошових коштів ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат», повинна складати:

$$\Delta GK = (0,20 - 0,045) \cdot 1911364,5 = 296261,5 \text{ (тис. грн.)}$$

Таким чином, можемо розрахувати оптимальний період обороту дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за умови реалістичного прогнозу щодо зростання обсягів реалізації продукції за формулою (3.1):

$$T_{ДЗ}^{опт} = 60,7 - \frac{360 \cdot 296261,5}{3405001 \cdot 1,15} = 60,7 - 27,2 = 33,5 \text{ (дня)}$$

За умови песимістичного прогнозу щодо зростання обсягів реалізації продукції, який передбачає зростання обсягів реалізації на 5%, оптимальний період обороту дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» складе:

$$T_{ДЗ(п)}^{опт} = 60,7 - \frac{360 \cdot 296261,5}{3405001 \cdot 1,05} = 60,7 - 29,8 = 30,9 \text{ (дня)}$$

За умови оптимістичного прогнозу щодо зростання обсягів реалізації продукції, який передбачає зростання обсягів реалізації на 25%, оптимальний період обороту дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» складе:

$$T_{ДЗ(о)}^{опт} = 60,7 - \frac{360 \cdot 296261,5}{3405001 \cdot 1,25} = 60,7 - 25,1 = 35,6 \text{ (дня)}$$

Отже, враховуючи фактичну величину чистого доходу від реалізації продукції ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2022 рік – 34045001 тис. грн., розмір оптимального обсягу дебіторської заборгованості підприємства, розрахований за формулою 3.2, буде складати:

$$\overline{ДЗ}_{опт} = \frac{33,5 \cdot 3405001}{360} = 316854,3 \text{ (тис. грн.)}$$

При песимістичному прогнозі :

$$\overline{ДЗ}_{опт(п)} = \frac{30,9 \cdot 3405001}{360} = 292262,6 \text{ (тис. грн.)}$$

При оптимістичному прогнозі:

$$\overline{ДЗ}_{\text{опт (о)}} = \frac{35,6 \cdot 3405001}{360} = 336716,8 \text{ (тис. грн.)}$$

Таким чином, що оптимальний обсяг дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» повинен бути не менше 292262,6 тис. грн.. та не перевищувати 336716,8 тис. грн.:

$$292262,6 \text{ тис. грн.} \leq \overline{ДЗ}_{\text{опт}} \leq 336716,8 \text{ тис. грн.}$$

Отримане значення оптимального обсягу дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» $\overline{ДЗ}_{\text{опт}} = 316854,3$ тис. грн. в порівнянні з фактичною величиною дебіторської заборгованості підприємства за 2022 рік, що дорівнює 563967 тис. грн., є меншим на 247112,7 тис. грн. або на 43,8 %.

Тобто, для ефективного управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» необхідно розробити комплекс заходів щодо зниження розмірів дебіторської заборгованості підприємства, які можуть включати:

- визначення можливих шляхів збільшення кількості покупців і клієнтів підприємства з метою зменшення масштабів ризику непогашення боргів за продукцію;
- постійний моніторинг потенційних боржників-дебіторів (оцінка фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо);
- створення резерву безнадійної заборгованості;
- своєчасний контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;

- лімітування щодо загальної суми дебіторської заборгованості та кожного боржника (існуючого чи потенційного) та регулярне корегування розмірів встановлених лімітів;

- контроль стану розрахунків з дебіторами, в тому числі з простроченою заборгованістю.

Одним із широко визнаних методів прискорення стягнення непогашених боргів є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато компаній використовують цю стратегію, щоб прискорити повернення дебіторської заборгованості, хоча часто попередньо не проводиться ретельний аналіз та розрахунки, що призводить до помилок. Впровадження знижок на швидку оплату продукції доцільно використовувати тільки для тієї групи постійних замовників, які при здійсненні розрахунків дотримуються встановлених термінів і сум платежів.

Перспективним методом повернення непогашених платежів є факторинг, який передбачає продаж дебіторської заборгованості. Застосування факторингу, не зважаючи на високі ціни на факторингові послуги і значний ризик неповернення дебіторської заборгованості, робить факторинг привабливим варіантом.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що успішне управління дебіторською заборгованістю на підприємстві вимагає комплексного впровадження стратегій, які стосуються не лише кількості та складу дебіторської заборгованості, але конкретних дебіторів.

3.2 Оптимізація формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Процес ефективного фінансового менеджменту підприємства включає складне завдання оптимізації формування оборотного капіталу. Така оптимізація вимагає ретельного аналізу та планування балансу між власним і позиковим капіталом.

При проведенні оцінки складу оборотного капіталу, необхідно встановити відповідне співвідношення між вартістю власних та залучених джерел оборотного капіталу. Для підприємства важливо підтримувати чистий оборотний капітал не менше 10% від загальної вартості оборотного капіталу [42, с. 10].

Щоб запобігти проблемі фінансової нестабільності, компанія повинна розробити план максимізації свого чистого оборотного капіталу. Для забезпечення постійної фінансової стабільності та створення надійного механізму контролю за динамікою діяльності підприємства рекомендується встановити набір граничних значень чистого оборотного капіталу, які дозволяють безпечно змінювати його обсяги.

Для його встановлення необхідно стандартизувати пропорцію поточних активів і поточних зобов'язань по відношенню до суми грошових коштів та їх еквівалентів, які характеризуються високою ліквідністю та відіграють вирішальну роль у підтримці фінансової стабільності бізнесу.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємства визначає рівень грошових коштів і поточних фінансових інвестицій на 1 гривню поточних зобов'язань і з врахуванням нормативних значень можна записати наступну нерівність:

$$0,1 < \frac{A_1}{ПЗ} < 0,2. \quad (3.4)$$

Можемо визначити межі суми поточних зобов'язань підприємства через обсяг найбільш ліквідних активів:

$$5A_1 < ПЗ < 10A_1. \quad (3.5)$$

Таким чином, відповідно до нормативних вимог, поточні зобов'язання нормально працюючих підприємств мають у 5-10 разів перевищувати суму грошових коштів та поточних фінансових інвестицій.

Коефіцієнт швидкої ліквідності з врахуванням нормативних значень можна записати у вигляді такої нерівності:

$$0,6 < \frac{A_1 + A_2}{ПЗ} < 0,8. \quad (3.6)$$

Враховуючи нормативні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності (3.4) і суми поточних зобов'язань (3.5), за рахунок арифметичного перетворення формули (3.6) отримано наступні межі суми дебіторської заборгованості в порівнянні з сумою наявних грошових коштів:

$$0 \leq A_2 < A_1. \quad (3.7)$$

Подібним чином можна розрахувати межі сукупної величини запасів і витрат підприємства:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{A_1 + A_2 + A_3}{ПЗ} \geq 0,5 \\ 0 < \frac{A_1}{ПЗ} < 0,6 \\ 0 < \frac{A_2}{ПЗ} < 0,3 \end{array} \right. \quad (3.8)$$

Вирішуючи систему рівнянь (3.8), отримуємо:

$$ПЗ < A_3 < 1,5ПЗ. \quad (3.9)$$

Приймаючи до уваги формулу (3.5), сукупна величина запасів і витрат підприємства, має знаходитись в межах:

$$5A_1 < A_3 < 15A_1. \quad (3.10)$$

Узагальнюючи отримані оцінки нормативного значення розміру сукупних активів підприємства, можна зробити висновок, що величина оборотного капіталу підприємства повинна бути більшою за найбільш ліквідні активи в 6-17 разів:

$$6A_1 < A_1 + A_2 + A_3 < 17A_1. \quad (3.11)$$

Отже, враховуючи нормативні значення коефіцієнта забезпечення власними засобами та отриману нерівність (3.11), можна отримати мінімальний і максимальний розмір чистого оборотного капіталу підприємства, нормований по відношенню до суми абсолютно ліквідних активів:

$$\begin{cases} \frac{П_4 - A_4}{A_1 + A_2 + A_3} \geq 0,1 \\ 6A_1 < A_1 + A_2 + A_3 < 17A_1 \end{cases} \quad (3.12)$$

Вирішуючи систему рівнянь (3.12), отримуємо:

$$0,6A_1 < П_4 - A_4 < 1,5A_1. \quad (3.13)$$

Враховуючи значення нерівності (3.13), можна визначити, що чистий оборотний капітал ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» у 2022 році повинен становити від 51688,2 тис. грн. до 129220,5 тис. грн. Порівнюючи значення чистого оборотного капіталу підприємства за 2022 рік -107317 тис. грн. можемо зробити висновки, що ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» немає достатнього обсягу власного оборотного капіталу. Однак

важливо зазначити, що цей підхід не охоплює всі фактори, що можуть впливати на величину чистого оборотного капіталу підприємства.

Визначення оптимального розміру чистого оборотного капіталу підприємства також можна провести шляхом нормування значення коефіцієнта покриття, при цьому враховуючи особливості фінансових операцій між підприємством, дебіторами та кредиторами. Такий підхід забезпечує точнішу оцінку відповідного рівня чистого оборотного капіталу.

У таблиці 3.2 узагальнено результати розрахунку суми достатнього розміру чистого оборотного капіталу, необхідного для підтримки фінансово стабільного стану на ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Таблиця 3.2 – Визначення суми достатнього розміру чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр.

Найменування показника	Роки		
	2020	2021	2022
1. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, дні	33,7	45,0	60,7
2. Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, дні	73,0	119,0	80,1
3. Відхилення тривалості одного обороту дебіторської та кредиторською заборгованостей, дні	-39,3	-74,0	-19,5
4. Середньорічна величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	178262,5	9698	10291
5. Середньорічна величина кредиторської заборгованості, тис. грн.	388323	9203	7423,5
6. Фактичний розмір чистого оборотного капіталу, тис. грн.	-510866	-778404	-1007317
7. Достатній розмір чистого оборотного капіталу, тис. грн.	38031	28185,75	129220,5

Отже, здійснивши розрахунок суми достатнього розміру чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2020-2022 рр., важливо підкреслити, що у 2020 році для підтримки платоспроможності підприємства на задовільному рівні був необхідний чистий оборотний капітал у розмірі 38031 тис. грн., натомість його

фактичний розмір складав -510866 тис. грн. Так само, у 2021 та 2022 роках необхідний розмір достатнього чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» мав становити 28185,75 тис. грн. та 129220,5 тис. грн. відповідно, тоді як наявний чистий оборотний капіталу підприємства має тенденцію до зростання його негативної величини до -778404 тис. грн. в 2021р. та -1007317 тис. грн. в 2022 р..

Таким чином, для вирішення проблеми негативного чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має прагнути до фінансової рівноваги, утримуючись від збільшення залежності від позикових коштів у межах своїх операційних ресурсів. Натомість підприємство має робити більше стратегічних інвестицій, використовуючи власні накопичені кошти на розвиток. Такий підхід є важливим, оскільки наявність позикових коштів також тягне за собою сплату відсотків, що зменшує прибуток підприємства та перешкоджає його здатності збільшувати оборотний капітал.

Проблеми з недостатнім чистим оборотним капіталом виникають через залежність підприємства від кредитних ресурсів без одночасного збільшення фактичного власного капіталу, що створює тягар для коштів засновників. Крім того, ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» накопичило значну суму поточних зобов'язань, які можуть стати некерованими в разі зовнішньої нестабільності.

Щоб збільшити оборотний капітал підприємства, одним із потенційних рішень є переоцінка розподілу коштів шляхом оцінки результатів їхніх інвестицій. Це передбачає здійснення контролю за ефективністю інвестицій підприємства в різні проекти. Відстежуючи інвестиції та оцінюючи минулі та поточні результати, можна вирішити завдання підвищення фінансової стабільності та збільшення прибутку від діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Одним із можливих рішень проблеми негативного чистого оборотного капіталу є розгляд більш раціонального розподілу прибутку, зокрема його

спрямування на збільшення оборотного капіталу для підтримки розширення свого бізнесу, а не на особистий дохід.

Щоб забезпечити фінансову стабільність у невизначеному зовнішньому середовищі, підприємство має розробити комплексну фінансову стратегію для своїх поточних і майбутніх зусиль. Фінансова стратегія ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» значною мірою залежить від економічної стратегії підприємства, оскільки грошові кошти відіграють вирішальну роль у її структурі управління. Недостатній чистий оборотний капітал є поширеною проблемою на підприємствах, які не мають ефективних стратегій, що призводить до неефективного управління ресурсами та неефективного управління грошовими потоками. Комплексна фінансова стратегія підприємства охоплює завдання різного масштабу щодо забезпечення його майбутнього зростання та пом'якшення ризиків фінансової нестабільності.

Одним із потенційних рішень для забезпечення стабільного розвитку підприємства та пом'якшення ризику невиконання зобов'язань під час невизначених зовнішніх обставин може бути впровадження кредитних обмежень.

На діяльність підприємства можуть впливати умови його зовнішнього середовища, особливо глобальні кризи. Ці кризи створюють нестабільність і диспропорції, які можуть призвести до конфліктів у майбутньому. Хоча ці явища неможливо контролювати, підприємство все одно повинно оцінювати ризики, пов'язані з його діяльністю під час глобальних кризових подій. Таким чином воно може зменшити ризик банкрутства та забезпечити стабільність свого бізнесу.

Таким чином, ключовим фактором формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» в сучасних умовах є ефективне управління складом його активів, впровадження заходів внутрішнього контролю та наявність відпрацьованої системи управління ними. Визначаючи пріоритети пом'якшення втрат під час зовнішніх криз,

підприємство може ефективно вирішувати питання формування оборотного капіталу, дозволяючи оптимізувати використання своїх активів і ефективно управляти додатковими витратами за рахунок резервів, забезпечуючи постійний успіх навіть у періоди падіння прибутку.

Висновок до розділу 3

Узагальнюючи результати проведеного дослідження обґрунтування напрямків щодо покращення управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» можна зазначити, що, оскільки підприємство характеризується відсутністю власного оборотного капіталу, а у структурі оборотного капіталу найбільшу частку складає дебіторська заборгованість, то для ефективного управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» була проведена оптимізація рівня дебіторської заборгованості підприємства та розроблений комплекс заходів щодо зниження розмірів дебіторської заборгованості.

Також була проведена оптимізація джерел фінансування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» та визначена сума достатнього розміру чистого оборотного капіталу за 2020-2022 рр. Для вирішення проблеми негативного чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має прагнути до фінансової рівноваги, утримуючись від збільшення залежності від позикових коштів у межах своїх операційних ресурсів. Щоб забезпечити фінансову стабільність у невизначеному зовнішньому середовищі, підприємство має розробити комплексну фінансову стратегію для своїх поточних і майбутніх зусиль.

Ключовим фактором формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» в сучасних умовах є ефективне управління складом його активів, впровадження заходів внутрішнього контролю та наявність відпрацьованої системи управління ними.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень теоретичних та методичних засад управління оборотним капіталом підприємства можна зробити наступні висновки.

1. Огляд наукових джерел показав, що оборотний капітал можна визначити як авансовані інвестиції в компоненти оборотних виробничих фондів і фонди обігу протягом року або операційного циклу. Ці інвестиції мають важливе значення для підтримки безперебійного характеру виробництва та реалізації продукції, що зрештою призводить до задовільного рівня прибутковості для підприємства.

2. Управління оборотним капіталом передбачає контроль як кількості та складу оборотного капіталу, так і джерел його формування з метою досягнення фінансових переваг. Управління оборотним капіталом стосується всіх елементів управлінської діяльності, виконуючи функції, характерні для всієї системи. Це ставить його на перетин виробництва, маркетингу та фінансового менеджменту. Отже, значення управління оборотним капіталом зростає, оскільки воно вимагає координації дій між різними службами управління всередині підприємства.

Об'єктами управління оборотним капіталом є товарні запаси під час їх формування, зберігання та реалізації, кредити, дебіторська заборгованість, залишки грошових коштів і економічні відносини, що виникають під час кругообігу оборотного капіталу. Відповідальність за управління оборотним капіталом покладається на різні суб'єкти всередині компанії, включаючи загальні збори, правління, фінансові та комерційні підрозділи, а також персонал, який використовує спеціальні методи для цілеспрямованого впливу на оборотний капітал.

3. Для оцінки ефективності формування, розміщення та використання оборотного капіталу проводяться комплексні дослідження за напрямками аналізу стану, оцінки ліквідності та ефективності використання.

4. Результати проведеного аналізу сучасного стану жиросировинної промисловості України показали, що протягом поточного сезону український ринок соняшнику та соняшникової олії зазнав значних трансформацій, щоб адаптуватися до сучасних реалій. При цьому робота галузі демонструє досить високі показники навіть в умовах систематичних блокувань портів. Незважаючи на падіння виробництва та експорту, Україна залишається найбільшим у світі експортером соняшникової олії у 2021-2022 рр. з показником 4,5 млн. т, планується, що експорт української олії в 2022-2023 рр. залишиться на рівні попереднього сезону, близько 4,5 млн. тонн. Основними перешкодами в роботі підприємств галузі є повномасштабне вторгнення росії в Україну та блокада портів.

5. Дослідження в магістерській кваліфікаційній роботі здійснювалось на базі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат». Оцінка результатів діяльності підприємства за 2020-2022 рр. показав, що незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації у 2022 році, діяльність ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» у 2020-2022 роках можна назвати неефективною. Негативним моментом є те, що підприємство протягом 2020-2021 рр. отримувало чистий збиток. Ситуація покращилася зі зростанням показників ефективності використання необоротних активів, оборотних засобів та персоналу у 2022 році, що свідчить про деяке підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Але підприємство є неліквідним та має нестійкий фінансовий стан.

6. Аналіз структури оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів як у 2020 році, так і в 2021 році займають низьколіквідні активи (запаси) – 59,16 % та 50,10 %, в 2022 році частка запасів значно знижується – до 13,36 %. Середньоліквідні активи ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» поступово зростають за 2020-2022 рр.: з 39,06 % в 2020 р. до 74,14 % в 2022 р. Частка високоліквідних оборотних активів, як

представлені на підприємстві грошовими коштами в касі та установах банку, зросла з 1,79 % в 2020 р. до 12,5 % в 2022 р.

Аналіз дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що обсяг дебіторської заборгованості підприємства значно збільшився у 2021 році порівняно з 2020 роком – на 136537 тис. грн., у 2022 році – на 539240 тис. грн. порівняно з 2021 роком. В структурі дебіторської заборгованості підприємства за 2022 рік найбільша питома вага дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги – 77,91%.

Аналіз структури запасів підприємства показав, що в 2020 році найбільшу питому вагу мали запаси готової продукції – 55,57 %, в 2022 році ця величина знизилась до 41,27 %. Зросла питома вага виробничих запасів з 29,04 % в 2020 році до 55,38 % в 2022 році. Питома вага товарів в 2020 році складала 15,39 %, на протязі 2021-2022 років поступово знижується – до 3,34% в 2022 році.

Аналіз джерел формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що основним джерелом формування оборотного капіталу підприємства був позиковий капітал, розмір якого поступово зростає. Зростання частки позикових коштів є негативною тенденцією, оскільки посилюється фінансова залежність суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» показав, що в 2021 році порівняно з 2020 роком відбулось уповільнення оборотності оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Кількість оборотів оборотного капіталу знизилась на 1,07 обороту, тривалість одного обороту оборотного капіталу зросла на 24,8 дні. В 2022 році ситуація щодо ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» покращується: відбулося прискорення оборотності оборотного

капіталу, кількість оборотів зростає на 0,326 оборотів, тривалість одного обороту оборотного капіталу знизилась на 9,1 дня.

7. Оскільки підприємство характеризується відсутністю власного оборотного капіталу, а у структурі оборотного капіталу найбільшу частку складає дебіторська заборгованість, то для ефективного управління оборотним капіталом ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» була проведена оптимізація рівня дебіторської заборгованості підприємства та розроблений комплекс заходів щодо зниження розмірів дебіторської заборгованості.

8. Була проведена оптимізація джерел фінансування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» та визначена сума достатнього розміру чистого оборотного капіталу за 2020-2022 рр. Для вирішення проблеми негативного чистого оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має прагнути до фінансової рівноваги, утримуючись від збільшення залежності від позикових коштів у межах своїх операційних ресурсів. Щоб забезпечити фінансову стабільність у невизначеному зовнішньому середовищі, підприємство має розробити комплексну фінансову стратегію для своїх поточних і майбутніх зусиль.

Ключовим фактором формування оборотного капіталу ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» в сучасних умовах є ефективне управління складом його активів, впровадження заходів внутрішнього контролю та наявність відпрацьованої системи управління ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чемчикаленко Р., Проценко, А. Управління оборотним капіталом підприємства в сучасних реаліях вітчизняної економіки. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2022. Вип. 14(28). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/483/419> (дата звернення: 01.10.2023).
2. Носань Н.С. Мартінович В.Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 272-275.
3. Фінанси підприємств: підручник [А.М.Поддєрьогін, М.Д.Білик, Л.Д.Буряк та ін.]. Київ : КНЕУ, 2004. 546 с.
4. Дроб Я.В. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств України: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: Львівськ. нац. ун-т. імені Івана Франка. Львів, 2006. 22с.
5. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2003. 64 с.
6. Адамов Б. Економічна сутність, класифікація, визнання та оцінка оборотних активів підприємства. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: зб. наук. пр. X всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 23 берез. 2022 р. Ч. 2*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. С. 70.
7. Корнійчук М. Р., Поляк К. Ю. Оборотні кошти підприємства. *Прикладні аспекти інформаційного забезпечення та обтрунтування технічних і управлінських рішень*. 2021. Т. 2. С. 42-43.
8. Приймак Т.О. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ : Вікар, 2006. 219 с.
9. Архієреєв С. І., Жмінська Л. А. Визначення економічної сутності оборотних коштів та джерел їх формування. *Вісник Національного*

- технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2013. № 21. С. 171-178.*
10. Алексеев І. В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії. *Економічний простір. 2012. № 42. С. 133–137.*
 11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010 (дата звернення: 02.10.2023).
 12. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава. 2021. №. 4. С. 157-162.*
 13. Пужай-Черета А. М. Економічна сутність оборотних засобів та їх кругообіг у сільському господарстві. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 3. С. 81-85.*
 14. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ : Знання, 2006. 439 с.
 15. Перезозова І., Павлова Г. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство. 2021. №. 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/325/311>* (дата звернення: 04.10.2023).
 16. Бланк И.А. Управление формированием капитала: учебник. Киев : Ника-Центр, Эльга, 2002. 512 с.
 17. Пархоменко О. П. Класифікація оборотного капіталу як фактор впливу на ефективність діяльності підприємства. *Наука й економіка. 2013. № 2. С. 184-190.*
 18. Коваленко О.В. Формування і використання оборотного капіталу підприємства: пошук шляхів підвищення ефективності. *Причорноморські економічні студії. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2019. Вип. 41. С. 203- 208.*
 19. Майстер Л. Оборотні активи підприємства: критичний аналіз облікових аспектів. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри*

європейської інтеграції України: зб. наук. пр. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця. С. 95.

20. Авраменко О.В. Управління формуванням оборотного капіталу промислового підприємства: Автореф. дис ... канд. екон. наук: Харк. держ. екон. ун-т. Харків, 2000. 22 с.
21. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. Київ : Молодь, 1997. 1000 с.
22. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Луцьк : Вежа, 2009. 204 с.
23. Чубка О. М., Рудницька О. М. Особливості визначення категорії оборотного капіталу підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* 2013. № 767. С. 179-184.
24. Зардова Я. В. Науково-методичні підходи до специфіки класифікації оборотних активів підприємств. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 22. С. 100-106.
25. Купріна Н. М., Васьковська К. О., Пчелянська Г. Б., Величко О. М. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Економіка харчової промисловості.* 2020. Том 12. Випуск 4. С. 65-78.
26. Донін Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління.* 2018. № 1 (29). С.75-84.
27. Романенко Л. Ф., Нестеренко С.С. Вплив ризиків на управління оборотним капіталом. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2014. Вип. 1. С. 137-140.
28. Лубкей Н. П., Крамарчук С. П. Система управління оборотними активами підприємства. *Інфраструктура ринку.* 2018. Вип. 22. С. 86-91.
29. Мягих І. М., Побережна З. М., Копча Ю. Ю. Функціональні особливості управління оборотним капіталом підприємства при моніторингу

- ресурсозабезпечення в умовах системних трансформацій. *The Scientific Heritage*. 2021. №. 80-4. С. 13-20.
30. Колодізев О., Азізова К. Управління оборотними активами промислових підприємств: сучасні підходи. *Економіка та суспільство*. 2021. №. 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/310/297> (дата звернення: 10.10.2023).
31. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. № 1. С. 189 – 194.
32. Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 103-107.
33. Кічук О., Тарасова Ю. Управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1234/1189> (дата звернення: 12.10.2023).
34. Бровко Л. І., Попенко М. С., Черенович О. В. Фінансове забезпечення формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. *Економіка та держава*. 2022. №. 1. С. 88-92.
35. Мордань Є. Ю., Сумченко А. О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С. 24-34.
36. Яскал І. В., Кондрієвич О. В. Комплексний аналіз ефективності використання оборотного капіталу промислового підприємства *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 3. С. 225-232.
37. Купріна Н. М., Антонюк О. П., Величко О. М. Сучасні аспекти фінансового аналізу оборотних активів підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13, Вип. 3. С. 46-55.

38. Масловська А. Ю. Розвиток методики економічного аналізу оборотного капіталу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2013. № 1. С. 139-143.
39. Мацьків В.В. Методичний інструментарій оцінювання фінансового забезпечення підприємства. *Економічний дискурс*. 2018. № 4. С. 54–63.
40. Потапова Н. А. Економетричний аналіз змін оборотного капіталу підприємств України. *The Scientific Heritage*. 2021. №. 66-3. С. 16-22.
41. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.10.2023).
42. Шевченко Ю. О., Корнєва Н. О. Моделювання показників впливу на оптимізацію оборотного капіталу та її вплив на фінансовий стан підприємства. *Colloquium-journal, Голопристанський міськрайонний центр зайнятості*. 2021. Т. 1. №. 33 (120). С. 8-12.
43. Коваль Н.О., Ян Шенной. Управління оборотним капіталом підприємств. *Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023 URL: http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2023/06/Zbirnik_menegment_2023.pdf.

ДОДАТОК Б
ПРОТОКОЛ
ПЕРЕВІРКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
РОБОТИ НА НАЯВНІСТЬ ТЕКСТОВИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ

Назва роботи: «Особливості управління оборотним капіталом підприємств (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький олійножировий комбінат»)»

Тип роботи: МКР

(БДР, МКР)

Підрозділ кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
(кафедра, факультет)

Показники звіту подібності Unicheck

Оригінальність 97% Схожість 3%

Аналіз звіту подібності (відмітити потрібне):

1. Запозичення, виявлені у роботі, оформлені коректно і не містять ознак плагіату.
2. Виявлені у роботі запозичення не мають ознак плагіату, але їх надмірна кількість викликає сумніви щодо цінності роботи і відсутності самостійності її виконання автором. Роботу направити на розгляд експертної комісії кафедри.
3. Виявлені у роботі запозичення є недобросовісними і мають ознаки плагіату та/або в ній містяться навмисні спотворення тексту, що вказують на спроби приховування недобросовісних запозичень.

Особа, відповідальна за перевірку

(підпис)

Єпіфанова І. Ю.

(прізвище, ініціали)

Ознайомлені з повним звітом подібності, який був згенерований системою Unicheck щодо роботи.

Автор роботи

Ян Шенюй
(підпис)

Ян Шенюй

(прізвище, ініціали)

Керівник роботи

Коваль Н. О.
(підпис)

Коваль Н. О.

(прізвище, ініціали)